

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

81272

DEMOKRASİ EĞİTİMİNDE İLKÖĞRETİM OKULU
YÖNETİCİLERİNİN ETKİLİLİĞİ
(ADAPAZARI ÖRNEĞİ)

81272

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enes İŞIKGÖZ

Enstitü Anabilim Dalı: EĞİTİM BİLİMLERİ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H. Basri GÜNDÜZ

AĞUSTOS 1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM BAKANLIĞI
DOKÜMANTASYON BİRİMİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRASİ EĞİTİMİNDE İLKÖĞRETİM OKULU
YÖNETİCİLERİNİN ETKİLİLİĞİ
(ADAPAZARI ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Enes İŞIKGÖZ

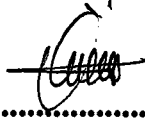
Enstitü Anabilim Dalı: EĞİTİM BİLİMLERİ

Bu tez .../.../1999 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

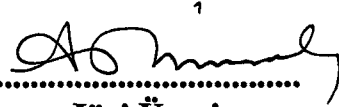
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr.
H. Bostu GÜNDÜZ

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr.
İsmail Anayurt

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr.
Ahmet İstikonalı

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında bilim ve teknolojideki baş döndürücü gelişmelere paralel olarak insanların sosyo-kültürel yaşantıları da sürekli gelişip değişmektedir. İnsanların sosyo-kültürel yaşantıları ile içinde buldukları toplumun kalkınmışlık düzeyi ve yönetim biçimleri arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Yönetim biçimi olarak demokrasinin, tüm kurum ve kurallarıyla işlediği toplumlarda eğitim seviyesinin yüksekliği tüm alanlarda kendini göstermektedir. Demokrasi kültürünün hakim olduğu toplumlarda bu kültürü geliştiren, koruyan ve bu kültüre işlerlik kazandıran ana unsurların başında eğitim süreci gelmektedir. Eğitimle bireylere, demokratik bir toplumun beklentilerine cevap verecek tutum ve davranışlar kazandırılmaktadır.

Türk milli eğitiminin yetiştirmeyi hedeflediği iyi insan iyi vatandaş özelliklerine sahip, hür, demokrat, katılımcı, insan haklarına saygılı bireylerin yetişmesi, demokrasi eğitiminin varlığını zorunlu kılmaktadır. Demokratik yaşama bilincinin bireye kazandırılmasında, aileden sonra bireyin ilişkide bulunduğu ilk kurum olan ilköğretim okullarının öğretmen ve yöneticilerine bu konuda büyük görevler düşmektedir. Okullardaki demokrasi eğitiminin istenilen seviyede verilmesi için özellikle yöneticiler etkili olmak zorundadırlar.

Bu araştırma ile demokrasi eğitiminde ilköğretim okulu yöneticilerinin etkililiği, yönetici ve öğretmen görüşleri doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır. Saptanan bu bilgilerin ilköğretim okulu yöneticilerinin, demokrasi eğitiminde etkili olmalarına yarar sağlayacağı düşünülmüştür. Bu araştırmanın yapılıp tamamlanmasında görüş ve önerilerinden dolayı Doç. Dr. Mehmet Durdu Karlı'ya (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi), Yrd. Doç. Dr. Ahmet Eskicumalı'ya, yerinde eleştirileriyle çalışmalarımı yönlendiren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hasan Basri Gündüz'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca veri toplama aracının uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Sakarya, Ağustos 1999

Enes IŞIKGÖZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar LİSTESİ	III
ÖZET	VI
SUMMARY.....	VII

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	21
1.1.1. Alt Problemler.....	21
1.2. Araştırmanın Önemi.....	21
1.3. Sınırlılıklar.....	21
1.4. Tanımlar.....	22

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	23
2.1. Araştırmanın Modeli	23
2.2. Evren ve Örneklem	23
2.3. Verilerin Toplanması	24
2.4. Verilerin Analizi	25

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM.....	26
---------------------------	----

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER	41
4.1. SONUÇ	41
4.2. ÖNERİLER.....	43
KAYNAKLAR.....	44
EKLER.....	48
ÖZGEÇMİŞ.....	57

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Yöneticilerin Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlar Sergileyebilecekleri Ortamı Yaratma Çalışmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	26
Tablo 3.2. Öğretmenlerin Demokrasi Eğitimi Konusunda Mesleki Becerilerini Geliştirmeleri İçin Yöneticilerin Gerekli Olan Çalışmaları Yapmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	26
Tablo 3.3. Yöneticilerin Öğrenciler Arasında İlgi Kümelerinin, Öğrenci Kulüplerinin Oluşmasında Harcadıkları Çabalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	27
Tablo 3.4. Yöneticilerin Demokrasi Eğitimi ve Öğretimi İlgili Yeni ve Farklı Görüşleri Ortaya Atan Öğretmenlere Uygulama Olanağı Tanımlarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	28
Tablo 3.5. Yöneticilerin Okulda Demokratik Tavrı Sergileyen Öğrencileri, Bu Tavrı Sürdürebilmeleri İçin Teşvik Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	28
Tablo 3.6. Yöneticilerin Öğrencilerde Demokratik Tutum ve Davranışları Kazandırıcı Yönde Öğretmenlere Gerekli Olan Araçları Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	29
Tablo 3.7. Yöneticilerin Öğrencilerde Demokratik Tutum ve Davranışları Kazandırıcı Yönde Öğretmenlere Gerekli Olan Araçları Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	29

Tablo 3.8. Öğrencilerin Demokratik Becerilerini Geliştirmeleri ve Başarılı Olmaları İçin Okullar Arası Spor Turnuvalarının Düzenlenmesinde Yöneticilerin Teşviklerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	30
Tablo 3.9. Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarını Geliştirmeleri İçin Yarışma Türü Faaliyetlerin Düzenlenmesinde Yöneticilerin Önderlik Etmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	30
Tablo 3.10. Yöneticilerin Demokrasi Eğitimine Yönelik Kaynaklara Önem Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	31
Tablo 3.11. Yöneticilerin, Derslerde Demokrasi İlkelerini Yaşatıcı Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin uygulanması İçin Öğretmenlere Rehberlik Etmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	31
Tablo 3.12. Demokratik Bir Sınıf Ortamının Oluşturulmasında Yöneticilerin Öğretmenlere Gerekli Olan Eğitsel Desteği Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	32
Tablo 3.13. Demokratik Bir Sınıf Ortamının Oluşturulmasında Yöneticilerin Öğretmenlere Gerekli Olan Moral Desteği Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	33
Tablo 3.14. Yöneticilerin Okulda Öğretmen ve Öğrencileri Karara Katılmalarını Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	33
Tablo 3.15. .Yöneticilerin En Büyük Beklentilerinin Okuldaki Tüm Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarda Yüksek Başarı Göstermelerinin Olduğunu Sık Sık Vurgulamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	34

Tablo 3.16. Yöneticilerin Demokrasi Eğitimi ve Öğretimi İle İlgili Mevcut Veya Olası Sorunları Tanıma ve Çözme Çabası Göstermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	34
Tablo 3.17. Yöneticilerin Öğrencilerde Demokrasi Bilincinin Yerleşmesi İçin Düzenlenen Eğitim Etkinliklerine Yeterli Zaman Ayırmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşler.....	35
Tablo 3.18. Yöneticilerin, Belirli Gün ve Haftalarda Demokrasi İle İlgili Vakıf Dernek, Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İşbirliği Yapmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	35
Tablo 3.19. Yöneticilerin, Belirli Gün ve Haftalarda Demokratik Tutum ve Davranışların Özendirilmesi İçin Faaliyetler Düzenlenmesini Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	36
Tablo 3.20. İlköğretim Okullarının Demokrasi Eğitimine İlişkin Amaçlarının Gerçekleşmesi İçin Yöneticilerin Öğretmenlerle Birlikte Çalışmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	36
Tablo 3.21. Yöneticilerin Öğrenci ve Öğretmenlerle Olan İletişiminde Demokratik Tavrı Sergilemelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	37
Tablo 3.22. Yöneticilerin Okulun Bütün Çalışmalarını Demokratik Yaşayış Kurallarına Göre Düzenlemelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	37
Tablo 3.23. Yöneticilerin Kendi Okulunun Öğrencilerini Diğer Okulların Öğrencileri İle Karşılaştırıp Ne Ölçüde Demokrasi Bilinci Kazandıklarını Değerlendirmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri.....	38

ÖZET

Türk Milli Eğitim Sisteminin hedeflediği iyi insan, iyi vatandaş profiline sahip, yaşam biçimi olarak demokrasiyi benimsemiş, demokratik tutum ve davranışları kazanmış bireylerin yetişebilmesi, bu bireylere demokrasi eğitiminin verilmesiyle mümkündür.

Bireylerin demokrasinin temel değerlerini özümsemeleri için demokrasiyi yaşamaları gerekir. Çünkü demokrasi doğası gereği yaşanılarak öğrenilir. Demokrasi eğitimi öncelikle ailede başlatılmalı ve bu eğitim okullarda sürdürülmelidir. Bu konuda özellikle ilköğretim okullarına bu okullardaki yönetici ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

İlköğretim okullarındaki demokrasi eğitimine katkı sağlamak amacıyla, bu araştırmada ilköğretim okulu yöneticilerinin demokrasi eğitimine ilişkin etkililik düzeyleri yönetici ve öğretmen görüşleri doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmayla ilgili kaynaklar, yasalar ve yönetmelikler taranmış, mevcut durumla ilgili yönetici ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla iki ayrı form halinde geliştirilen veri toplama aracı kullanılmıştır.

10 ilköğretim okulunda 40 yönetici ve 138 öğretmene uygulanan toplam 178 veri toplama aracından, 38'i yönetici 134'ü öğretmen olmak üzere 172'si geri verilmiştir. Veri toplama araçları tek tek kodlanarak elde edilen veriler SPSS for Windows (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) paket programına aktarılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde; frekans dağılımı, yüzde ve t-test teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmanın elde edilen bulgularından, yöneticilerin demokrasi eğitiminde kendilerini çoğunlukla etkili gördükleri, öğretmenlerin ise bu konuda yöneticileri nadiren etkili gördükleri, yöneticilerle öğretmenlerin bir fikir birliği içinde olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

SUMMARY

It is possible to have good people and good citizen profile which is the main target of Turkish National Education system who appropriate democracy as a life style and democratic attitudes and behaviours by giving the individuals democracy education.

The individuals must live the democracy to assimilate the basic principles. Because democracy is learned by living as it's nature. First democracy education must be started in family and must be continued in schools. In this matter especially primary education school, teachers and directors in this schools have responsibility.

In order to make contribution to democracy education in primary education schools, in this research the level of efficiency about democracy education of the directors of primary education was tried to be fived according to the ideas of teachers and the directors.

In this research scanning model was used. Sources about the research, laws and regulations were scanned. Two different data collecting forms were used to find aut the ideas of teachers and directors.

172 data collecting forms were given back from 38 directors and 134 teachers which were handed out is 10 schools to 40 directors and 138 teachers. It was 178 data collecting from in total.

Data collecting devices were coded one by one and the data was analised by the help of SPSS for Windows (Statistical Package For Social Sciences). In the analyse of the data frequency distribition, percent and t-test techniques were used.

From the discoveries of the research it was found out that the directors see themselven effective in democracy education generally but the teachers see the directors effotive rorely in this subject.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun varoluşu ile birlikte başlayan tarihi, aynı zamanda modern anlamda siyasal organizasyonların temelini oluşturan yöneten-yönetilen ilişkisinin de başlangıcı sayılır. Çeşitli evrelerden geçen insanlar, tabii koşullar ve fizyolojik ihtiyaçlardan dolayı yeryüzünün belirli bölgelerinde bir araya gelerek küçük gruplar halinde örgütlü yaşama geçmişlerdir. Örgütlü yaşamla birlikte insanlar arasındaki ilişkilerin karmaşıklaşması, bu ilişkileri düzenleyecek kuralların varlığını zorunlu kılmıştır. Bu kurallar; tekdüze değil, çoğulcu bir biçimde insanların yaşayış biçimlerine göre şekil almıştır. Bu süreçle birlikte yönetimsel eylemlerin de başladığı söylenebilir. Örgütlenen insanların bir amaca ulaşma çabasının olduğu her yerde yönetim söz konusu olmuştur (Kaya,1993).

Tarihsel süreç içerisinde yöneten-yönetilen ilişkisinin biçimi çok çeşitlilik arz etmektedir. İlk ilkel organizasyon olan Klanlarda yönetim, ihtiyarlar kurulunun elinde idi. Yaygın ve dağınık bir durumda olan otorite zamanla şef adını alan insanda toplandı. Nüfus ve dini faktörlerin etkisiyle Klanlardan daha ileri bir örgütlenme biçimi olan Fıratriler (Boylar) ortaya çıkmıştır.

Yöneten ekseninde yönetilenlerin ilişkilerinin belirginleşmesi özlere (Aşiretlere) dayanmaktadır. Kronolojik açıdan bu sürecin devamında ortaya çıkan Yunan site devletleri ile birlikte, yönetenler karşısında birey konumunun niteliği değişik bir görünüm kazanmıştır. Yunanda birey, düşünen bir varlık olarak herhangi bir tanrısal ilişkinin dışında bağımsız olarak ele alınmıştır. Bu düşünce günümüze kadar yönetim biçimlerinin oluşması ve belirginleşmesinde merkezi rol oynamıştır.

Tarih içerisinde insan oğlunun zorlu bir mücadele vererek, kendi varlığının belirleyici rol oynadığı yönetilme düşüncesinin adı olan demokrasinin ilk uygulama biçimine de Yunan site devletlerinden Atina'da rastlanılmaktadır. Atina demokrasisinin uygulanması Yunan siyasi düşüncesine demokratik nitelik kazandırmıştır.

Demokrasi sözcüğü Yunanca'da halk anlamına gelen "demos", sözcüğü ile kudret, yönetim anlamına gelen "kratos" sözcüklerinden oluşmuştur (Ateş,1994). Demokrasi kavramının tanımına bakıldığında, " siyasal gücün halkın yetkisinde bulunduğu ve bu gücü sağlamak içinde hürriyet, adalet, eşitlik, danışma, hoşgörü vb. ilkelerin söz konusu olduğu fonksiyonel bir yönetim biçimidir (Büyükkaragöz,1998:9).

Atina demokrasisinde 20 yaşını bitirmiş her erkek Atina vatandaşının üyesi olduğu şehir meclisi (Eklesia), yasama organıdır. Siyasal partilerin mevcut olmadığı Atina'da insanlar "Oligarklar" ve "Demokratlar" olarak iki gruba ayrılmışlardı. Bu iki grup içinde ayrıca "Hetoireiai-arkadaşlık, dostluk,dayanışma" adı verilen birlikler mevcuttu. Bu birlikler, din grupları, askerler, tiyatrocular, işçiler ve benzeri diğer toplulukların ayrı ayrı gruplaşmalarını sağlıyordu . Kadın ve köleler yurttaş sayılmadığından oy verme hakkına sahip değillerdi (Ateş,1994).

Yunan site devletlerinin yıkılması ve çağdaş demokratik rejimlerin ortaya çıkması arasında iki bin yıllık bir boşluk vardır. Yunan siyasi düşüncesi tarihin akışı içinde kısa bir dönem kalarak, çağdaş demokratik devletleri teori ve pratik yönünden çok az etkilemiştir(Gözütok,1995).

Demokratik anayasal rejimlerin doğuşuna kadar geçen süre içerisinde hakimiyetin kaynağına göre çeşitli yönetim biçimleri uygulanmıştır. Bunlar; Monarşik, Teokratik ve Oligarşıktir. Monarşilerde yönetim tek kişinin elindedir. Teokratik devletlerde yönetim din kurallarına göre uygulanmaktadır. Bu devlet anlayışında hakimiyetin kaynağı tanrıdır. Oligarşilerde yönetim bir grup ya da zümre eliyle yürütülmektedir. Halk yönetimde söz sahibi değildir. Bu tür yönetim biçimleri; krallık, imparatorluk, derebeylik vb. gibi adlar altında varlığını sürdürmüş ve hala sürdürmektedir.

Devleti ön plana çıkararak, bireyi pasifize eden ve özgürlüğünü sınırlandıran bu yönetim biçimleri 1789 Büyük Fransız İhtilali ile birlikte önemli bir değişim sürecine girmiştir. "Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesi" ile ön plana çıkan hürriyet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar birey açısından idol haline gelmiştir.

Siyasal haklar açısından ilk hareketlenme "Fransız İhtilali"nden önce İngiltere'de yaşanmıştır. 1215 yılında ilan edilen "Magna Carta" ile Kral John, yetkilerini sınırlayacağını ve başkalarının haklarına saygı göstereceğini vaatmiştir. (Baysan,1997). Bu fermanın ilanı ile birlikte kralın yanında halktan bir kısım insanın seçtiği bir meclisin kurulması sağlanmıştır. Bu olay demokrasi ve insan hakları açısından dünya tarihinde önemli bir sayfayı teşkil etmektedir.

Ortaçağ boyunca baskı altına alınan inanç, akıl ve düşüncenin özgürleşmesi, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda, Avrupa'da Aydınlanma Akımı ile mümkün olmuştur. Bu hareketler aynı zamanda daha sonraki yüzyılların modern dünyasının temelini de teşkil etmektedir. Demokrasinin temel değerlerini teşkil eden eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi arayışlar diğer bir yapıt olan "Bağımsızlık Bildirgesi" olarak da adlandırılan "Virginia İnsan Hakları Bildirisi"nde de sergilenmiştir. Bu bildirmede; kişilerin doğuştan getirdiği bazı haklara sahip oldukları, basın özgürlüğü, bütün gücün halkta toplandığı, yargının bağımsızlığı ve herkesin dininin gereklerini yerine getirme haklarına sahip olduğu vurgulanmıştır (Baysan,1997).

1215 "Magna Charta Libertatum" 'dan 1789 Fransız İhtilaline kadar siyasi erkin sınırlandırılması gerekliliği ve insan özgürlüklerinin güven altına alınma zorunluluğunun ortaya çıktığı görülmektedir. 1776 Virginia İnsan Hakları Beyannamesi ile 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi bu gelişmenin önemli aşamaları sayılabilir (Türk,1998).

Tüm bu gelişmelerin felsefi temellerini Locke, Voltaire, Hobbes, Montesquieu ve Jean-Jacques Rousseau gibi yazarların eserlerinde görebiliriz. Rousseau'ya göre "Halkın hakimiyeti elinden alınamaz, bölünemez, halkın kaderini tayin edecek kendini yönetme hakkını hiçbir kimseye veremez ve devredemez (Ebensten,1996:205). Onun bu görüşleri "Toplum Sözleşmesi" (Contract Social) adlı eserinde son şeklini almıştır. Epikür'den sonra "Toplum Sözleşmesi"nin ilk toparlayıcısı olan Hobbese göre ise devleti kuran insanların doğuştan varolan doğal hakları devlette de bulunmalıdır.

Günümüz Liberalizmin özünü oluşturan bireycilik felsefi bir kavram olarak Hobbes ile başlar. John Locke ile birlikte hukuka dayalı demokrasi geleneğinin başladığı söylenebilir. Ona göre kişinin bazı doğal hakları vardır ve bu haklara devlet saygı göstermek zorundadır. Bu görüşler Bireyci ve Liberal düşüncenin de temelini oluşturmuştur. Adam Smith'in liberal ekonomi sisteminin esin kaynağı da yine John Locke olmuştur. Montesqueu'un kişi özgürlükleri ve vatandaş hakları açısından güvence oluşturacağı için kuvvetler ayrılığı ilkesini savunması, daha sonraki yıllarda bu ilkenin tüm liberal-demokrat anayasalarda yer almasını sağlamıştır (Ateş,1994).

Demokrasinin temel değerlerini oluşturan eşitlik, özgürlük, hukuk, adalet gibi kavramaların toplumda anlam bulması için bazı asgari şartları zorunlu kılmaktadır. Bunlar; halkın yönetimde söz sahibi olması, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, düşüncenin serbestçe örgütlenmesi ve azınlık haklarının korunmasıdır.

Demokrasiye temel oluşturan bu fonksiyonel değerlerin bireyin ekseninde çeşitli biçimlerde sistemleştiğini görmekteyiz. Yönetimin merkezine devleti yerleştiren ve devleti bireye tercih eden Faşizm ve Sosyalizm doğarken, batı demokrasisine yöne veren ve bireyciliği ön plana çıkaran Liberal-Kapitalist devlet biçimleri de oluşmaya başlamıştır. Faşizm "toplumdan topluma değişmekle beraber temelde ırkçı ideolojilerden beslenen baskıcı ve totaliter nitelik taşıyan yönetim biçimidir" (Sosyal Bilimler Sözlüğü,1992:132). Tıpkı Faşizmde olduğu gibi Sosyalist yönetimde de devlet bireyin karşısında tek egemen gücü temsil eder. Sosyalist yönetimde özel teşebbüs ve mülkiyet hakkı yoktur. Üretim ve bölüşüm bireyler adına devlet tarafından planlanmaktadır.

Batı demokrasilerinin çoğunun temelini oluşturan Liberal ideolojiye sahip devletler doktrinsel anlamda demokrasinin gelişmesine zemin hazırlamışlardır. Batı demokrasinin temel özelliği, toplumdaki değişik düşüncelerin varlığını kabul etmesi ve bunlara yaşama hakkını tanımasıdır. Bu tip demokrasilere "çoğulcu demokrasi" denmesinin sebebi, farklı düşüncelere yaşama hakkını tanımasından ileri gelmektedir (Tanilli,1981).

Özünü çoğulculuğun oluşturduğu siyasal liberalizmde birey düşüncesinde özgürdür. Her düşünce özgür bir biçimde açıklanır ve örgütlenir. Tüm gelişmelerle birlikte demokrasinin bütün ilkeleriyle yaşama geçirilmesi özellikle Batı Avrupa'da yaşanan deneyimler sonucunda oluşmuştur. Demokrasi anlayışı, uygulanışı ve düşüncesi ivme kazanmıştır. Farklı uygulamalarıyla da olsa demokrasi hemen her yerde yasal yönetim şekli olarak kabul görmektedir (Gözütok,1995).

Egemenlik haklarının halka ait olduğu demokrasilerdeki mevcut demokratik değerler, toplumdaki kuralların işleyişi bakımından önem taşımaktadır. Temelini eşitlik, özgürlük, hak, hukuk gibi değerlerin oluşturduğu demokratik sistemlerde, bireysel haklar ve özgürlükler insan hayatındaki yeri ve önemi büyüktür. İnsanın temel hak ve hürriyetlerini içeren bu hakların bütün bireylere tanınması istenen ideal hakların tümünü kapsadığı söylenebilir. Genelde bunlar; kişi özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, seçme seçilme hakkı, hayat hakkı, mülkiyet, çalışma, eğitim hakkı ve öğrenim özgürlüğü şeklinde özetlenebilir (Kaboğlu,1998).

Dünyada ve Avrupa'da yaşanan bu gelişmeler Türk siyasi tarihinde de etkisini göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde bugünkü anlamıyla ilk demokrasi hareketinin, 1808 yılında padişah II. Mahmut ile Ayanlar arasında imzalanan "Sened-i İttifak" ile başladığı söylenebilir. Bu belge ile padişahın yetkileri sınırlandırılmakta, sadrazamın vereceği kararlar da padişah fermanı gibi kabul ediliyordu. Sadrazamın verdiği kararların yasaya aykırılığı halinde, ayanın buna karşı direnebileceği belirtiliyordu (Kapulu,1998).

Demokrasi hareketliliği açısından diğer bir önemli olay Sultan Abdülmecit tarafından 3 Kasım 1839'da ilan edilen (Gülhane Hatt-ı Hümayunu) Tanzimat Fermanıdır. Bu fermanla ilk kez padişah kendi isteği ile yetkilerini sınırlandırmıştır. Müslüman, Hıristiyan herkesin can ve mal güvenliğinin sağlanması, kanun önünde herkesin eşit sayılması, kazanca göre vergi alınması, askerlik süresi ve işleri ile ilgili bazı düzenlenmelerin yapılması fermanla halka duyurulan bazı önemli kararlardır.

Tanzimat fermanından sonra 1856'da Islahat fermanı, toplanan Paris Konferansına katılabilmenin şartı olarak ilan edilmiştir. Bu fermanda Tanzimat fermanıyla Hıristiyan ahaliye yapılan vaatler tekrarlanmıştır. Bu iki fermanla Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir siyasal görüş şekillenmiştir; İmparatorluk sınırları içinde yaşayan herkese tek vatandaşlık adı altında, fakat imparatorluğun İslami geleneklerine halel getirilmeden, eşit hak ve vazifeler tanınmıştır (Karpat,1996).

Osmanlı siyasal tarihinde Tanzimat ve Islahat fermanı demokratikleşme sürecine hız kazandırmıştır. Bu sürece ivme kazandıran 23 Aralık 1876 tarihinde ilan edilen Kanun-i Esasi'dir. Bu olay Birinci Meşrutiyet olarak adlandırılır ve 1908 yılına kadar devam eder. Kanun-i Esasi'nin kurduğu anayasal devlet düzeninde vatandaşlara birtakım bireysel haklar tanınmıştır. Bunlar; eşitlik, kişi dokunulmazlığı, basın ve eğitim özgürlüğü, dilekçe hakkı, mal güvenliği, işkence yasağı gibi temel hak ve özgürlükler şeklinde özetlenebilir. Bu süreçte ilk mebusan meclisi 18 Mart 1877'de toplanmıştır. Bir müddet kesintiye uğrayan anayasal düzen 23 Temmuz 1908'de yeniden yürürlüğe girerek "II. Meşrutiyet" dönemi başlamıştır. Padişahın yetkileri karşısında meclisin yetkilerini genişleten bu dönem de demokratik bir yönetimi tam olarak sağlayamamıştır.

Kurtuluş Savaşının ilk kıvılcımı olma niteliğini taşıyan 19 Mayıs 1919'da M. Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ile Milli Egemenlik fikri hareketi başladı. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde düzenlenen kongrelerle ve yayınlanan bildirimlerde sürekli Millet Egemenliği vurgulanarak, Millet kendi kaderini yine kendisinin belirleyeceği belirtilmiştir. Bu fikri hareketler aynı zamanda, yeni Türkiye Devletinin yönetim biçimini de göstermektedir.

23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokratikleşme sürecinin dönüm noktasıdır. T.B.M.M.'nin açılışı bilfiil milletin egemenliğini başlatmıştır. 1921'de kabul edilen Anayasa ile "Hakimiyet, kayıtsız şartsız milletindir." hükmü getirilmiştir. Türk Milleti'nin varolma mücadelesi verdiği kurtuluş savaşının zaferle neticelenmesinden sonra, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir. 1924 anayasası ile devletin temel niteliği Cumhuriyet olmuştur (Kapıkulu,1998).

Cumhuriyetin "ulusal egemenlik" ilkesi demokrasi açısından önemlidir. Ulusal egemenliği sağlamada, demokratik tutum ve davranışlar önemli bir yere sahiptir. Demokratik niteliğe sahip bir yönetimin varlığı ve bu yönetimi benimseyen bireyler mevcut olduğunda Cumhuriyet ulusal egemenliği sağlar. Cumhuriyet rejimine işlerlik kazandıran ve dinamizmini artıran demokrasidir (Büyükkaragöz,1998).

Demokrasilerde temel hak ve özgürlükler anayasal güvence altındadır, yönetimin hukuka uygunluğu, güçler ayrılığı (yasama, yürütme, yargının ayrı olması) ilkeleri temel unsurlardır. 1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Cumhuriyet-demokrasi ilişkisi ilgili maddelerle şöyle vurgulanmaktadır:

I. Devletin Şekli

MADDE 1- Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

II. Cumhuriyetin Nitelikleri

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir....

MADDE 6- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması hiçbir surette hiçbir kişiye zümreye ve sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz....

MADDE 10- Herkes, dil, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar....

Demokrasinin temel değerlerini teşkil eden özgürlük, eşitlik, hukuk vb. gibi kavramların sistemleşmesi, demokratik düzenlerde bireylere birtakım temel hak ve hürriyetler vermektedir. Bu hak ve hürriyetler vazgeçilemez ve devredilemez haklardır. İnsan hakları ile ilgili uluslararası düzeyde birtakım sözleşmeler yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti de bu sözleşmelere taraf devlettir. Bu sözleşmeler: "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", "Paris Şartı", "Helsinki Nihai Senedi" ve "Çocuk Hakları Sözleşmesi"dir. Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın

hükümlerine göre, insan temel hak ve hürriyetleri güvence altına alınmıştır. Anayasanın başlangıç bölümünde:

Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerinden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu; denilmektedir.

Anayasanın beşinci maddesinde:

MADDE 5 - Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin Bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkesinin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır. denilmektedir.

Anayasanın İkinci Kısım Birinci Bölümü'nde "Temel Haklar ve Ödevler", İkinci Bölümü'nde "Kişinin Hakları ve Ödevleri", Üçüncü Bölümü'nde "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler", Dördüncü Bölümü'nde "Siyasi Haklar ve Ödevler" sayılarak bu hakların ve ödevlerin nasıl kullanılacağı belirtilmiştir (T.C.,1982 Anayasası).

Politik düzenler kendi varlığını sürdürme ihtiyacındadır. Yetiştireceği insanlarla gelişip korunmaya çalışırlar. Kendi düzenini yaşatmaya dönük çabaların en önemlisi eğitimidir. Eğitim aynı zamanda, politik düzenlerin hangi düzeyde başarılı bir şekilde uygulanabileceğinin bir göstergesidir. Bu konuda bir Fransız düşünür "ya eğit, ya katlan" demiştir.

Demokratik bir yönetime sahip ülkemizde de, eğitimin en önemli görevlerinden biri, demokratik tutum ve davranışlara sahip, demokrasiyi yaşam biçimi olarak benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Yağcı,1998). Demokrasinin tüm ilke ve kurumlarıyla yerleşmesi ancak demokratik ülkelerin benimsenmesiyle mümkündür. Bu ülkelerin toplumda anlam bulabilmesi sosyo kültürel bir yaşantıyı gerektirir. Eğitim süreci ile bireylere bu yaşantılar kazandırabilir.

Tarihsel süreç açısından da, insanların belli hedefler doğrultusunda yetiştirilmek istenmesi sürekli eğitimin varlığını zorunlu kılmıştır. Bütün siyasal düzenler amaçladıkları vatandaş tipini eğitim yoluyla yaratmaya çalışırlar. "Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme

sürecidir" (Ertürk,1994:12). Bu süreçte istenen davranış değişikliğinin gerçekleşmesi sistemli bir çalışmayı gerektirir. Bu sistemli çalışmadaki tüm etkinlikler planlı ve programlıdır. formal eğitim amaç yönelimlidir, önceden hazırlanan bir programla planlı olarak öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Eğitim başlangıcından bitişine kadar özel çevre içinde kontrollü olarak yürütülür. Okullarda ki eğitim formaldır (Fidan,1992). Diğer bir tanımda ise eğitim; bireyin içinde yaşadığı toplumda, yaşam boyu davranış biçimleri edindiği süreçler toplamıdır. Eğitim, örgün veya yaygın olarak yaşam boyu sürmesi, her deneyimin insanda tepki yaratması, zaman ve mekan açısından geniş ve karmaşık olmasından dolayı kapsamlıdır (Varış,1996).

Eğitimin toplumsal bir nitelik taşımasından dolayı, bireyin içinde yaşadığı toplumun ilgi ve ihtiyaçları, eğitimi yönlendirir. Eğitim, bireyleri toplumsal amaçlar doğrultusunda yetiştirir. Her toplumun kendine özgü sistemleşmiş bir eğitim anlayışı vardır. Türk Milli Eğitim sisteminin ve bu sistemin kademelerinin ve okullarının yetiştirmeyi hedeflediği ideal insanın nitelikleri "Milli Eğitim Temel Kanunu"nda ifadesini bulmaktadır. Bu yasanın ikinci maddesinde:(Resmi Gazete. 24.6.1973 gün ve 1739 Sayılı).

Türk milli eğitimin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılaplarına ve anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin, milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk, duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirecek gerekli bilgi, beceri, davranışları ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlama ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Aynı kanunun üçüncü maddesinde şöyle denilmektedir.

Türk eğitim öğretim sistemi, genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derecede ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

Bu maddede zikredilen temel ilkeler, Milli Eğitim Temel Kanununun 4-17. Maddelerinde sıralanmıştır. Bu temel ilkelerden sekizincisi "Demokrasi Eğitimi"dir. Bu ilkedeki:

Güçlü istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karşılanmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

Görüldüğü gibi, Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve temel ilkelerinden olan "Demokrasi Eğitimi" ilkesi ile, demokratik tutum ve davranışlara sahip, demokrasi bilinci yerleşmiş, insan haklarına saygılı bireylerin yetiştirilmesi, demokrasi bilincinin her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp, geliştirilmesi istenmektedir (Gülmez,1994).

Demokratik tutum ve davranışlara sahip, Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen, insan haklarına saygılı bireylerin iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmeleri yeterli ve etkili bir demokrasi eğitimini gerekli kılmaktadır. Gerekli olan demokrasi eğitimi, informal olarak aile ve çevrede, formal olarak okullar da sistemli bir şekilde verilmelidir.

Günümüzde varolan en önemli örgütlerin başında okullar gelmektedir. Çünkü okul, bireylerin sosyalleşmesinde aileden sonra gelen ikinci önemli kurumdur. Okulun örgüt olarak en önemli özelliği, üzerinde çalıştığı hammaddenin toplumdan gelen ve yine topluma giden insan oluşudur (Bursalıoğlu,1994).

6-14 yaş grubu çocuklarının devam etmek zorunda oldukları ilköğretim okulları, bireylere temel bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmalarının yanı sıra, demokratik tutum ve davranışları kazandırmada da önemli bir konuma sahiptir. İlköğretim okullarının amaçları, "İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"nin beşinci maddesinde: (2354 Sayılı Tebliğler Dergisi).

İlköğretim kurumlarının amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda; Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri istikametinde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak, öğrenciyi, Atatürk İlkelerine ve İnkılaplarına,

T.C. Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine uygun olarak haklarını kullanabilme, görevlerini yapabilme ve sorumluluklarını yüklenbilme bilincini kazandırmak,... öğrenciyi toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmektir.

İlkokul programında ilköğretimin amaçları dört ana başlık altında sıralanmıştır:

A. Kişisel Bakımından: İlkokul, çocuğa, karşılanması gereken beden, ruh ve toplumla ilgili bir takım ihtiyaçları; geliştirecek çeşitli istidat ve kabiliyetleri bulunan değerli bir varlık olduğunu kavratmayı, onu kişilik ve ahlaki karakter sahibi iyi bir yurttaş yetiştirmeyi amaç bilir...

B. İnsanlık İlişkileri Bakımından: İlkokul çocuğa, ailenin içinde veya toplumun diğer üyeleri ile olumlu bağlar kurabildiği ölçüde mutlu bir kişilik geliştirebileceğini, çevresindeki insanlarla iyi işbirliği yapabildiği ölçüde başarıya ulaşabileceğini duyurmayı ve benimsetmeyi amaç bilir. Buna göre ilköğretim görmüş bir yurttaş: Mutlu bir aile hayatının karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörülük içinde, demokratik bir işbölümüne dayandığını kabul eder....İnsanlar arasındaki duyuş ve anlayış farklarına saygı duyar. Toplum bütünlüğünü bozmayan farlı duyuş ve görüşlerin toplumu sosyal ve kültürel bakımdan zenginleştirdiğine inanır. Bir toplum içinde kendi görüş ve düşüncelerini savunabilir. Grubun çoğunluk kararına saygı gösterir ve uyar. Gerekirse çoğunluğun yararına kişisel fedakarlıkta bulunabilir. Beraber çalışma ve karar verme kurallarını bilir ve uygular...

C. Ekonomik Hayat Bakımından: İlkokul çocuğa, yurdun kalkınmasında, insan gücünün en değerli bir zenginlik kaynağı olduğunu ve bu kaynağı iyi şekilde geliştirmenin en verimli yatırım olacağını kavratmayı amaç edinmiştir. Buna göre ilköğretim görmüş bir yurttaş...

Toplumun bağımsız ve etkin bir üyesi olabilmesi için çalışmanın, iyi bir üretici olmanın ve geçimini sağlamanın gerekliliğine inanmıştır.... dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir devlet olduğunu, Türkiye Devleti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün teşkil ettiğini ve dünya milletleri ailesinin şerefli ve yapıcı bir üyesi olduğunu kavratmayı amaç bilir. Buna göre ilköğretim görmüş bir yurttaş; ... Demokrasi ilkelerini kavramaya başlamıştır; bütün ilişkilerinde bu ilkeleri uygulamaya çalışır. Her insanın bir değer olduğuna inanır, insanların kanunlar karşısında eşit olduklarını kabul eder, yurttaşlık görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilir, toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerinin üstünde tutar; toplum yararına olan her türlü kuruluşu korur, onların gelişmesine yardımcı olur....

D. Demokrasinin sadece bir idare şekli olmayıp; herkesin karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıkları, birbirlerinin görüş ve inanışlarını saygı ile, hoşgörülükle karşıladıkları bir yaşama şekli olduğu düşüncesini benimser.

Yine demokrasi eğitimi açısından, ilkokulun eğitim ve öğretim ilkelerinde şu görüşlere yer verilmiştir.

Öğrenciler demokratik bir hayat için demokrasinin ne olduğunu anlamalıdır. Demokratik eğitim, yaparak ve yaşayarak öğrenme yolu ile kendi kendini idare şeklini uygun bir tarzda ahenkleştirerek sağlamaya çalışmalıdır. Bunu

gerçekleştirmek için okulun bütün çalışmaları demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlenmeli, sosyal kol çalışmalarına önem verilmelidir. Toplum hayatında her kişinin ayrı bir değeri ve yeri olduğu çocuğa kavratılmalıdır. Gelişme sırasındaki seviye özelliklerine göre her çocuk okuldaki çalışmalara katılmayı, kendisine düşen sorumluluğu anlamayı ve yerine getirmeyi öğrenmelidir (İlkokul programı, 1995:25).

Demokrasi eğitimi açısından "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği"nin eğitici çalışmalarının amacı kısmında: (2140 Sayılı Tebliğler Dergisi)

Eğitici çalışmaların amacı Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak; öğrencilerin, Atatürk İnkılap ve ilkelerine, Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk olmanın gururunu duyan, vatan ve milletini seven; milli, ahlaki ve insani değerlere sahip, demokrasi ilkelerini benimsemiş; yapıcı, yaratıcı; hür ve ilmi düşünceye ve sorumluluk duygusuna sahip kişiler olarak yetişmelerine, milli ve sosyal hayata etkin bir şekilde katılabilmelerine yardımcı olabilmek için öğrencilere:kendilerini anlayabilme; yeteneklerini geliştirebilme ve toplum yararına kullanabilme, planlı çalışma alışkanlığı kazanabilme, ferdi girişimde bulunup bunu başarı ile sürdürebilme, yeni durum ve ortamlara uyum sağlayabilme, kendine ve başkalarına güvenebilme, boş zamanlarını yararlı bir şekilde değerlendirebilme, başkalarını istek ve dikkatle dinleyebilme, kendi görüşlerini başkalarına etkili bir şekilde anlatabilme, farklı görüş, anlayış ve çalışmaları hoş görü ile karşılayabilme,sosyal ilişkilerinde anlayışlı, saygılı ve ölçülü olabilme, grupça verilen görevleri tamamlamak için istekli çalışabilme ve gruba karşı sorumluluk duyabilme, ferdi olarak veya gruplar halinde, çevresindeki sorunlarla ilgilenebilme, bunları çözücü nitelikteki projeler geliştirebilme ve yürütebilme. İlkelerine yer verilmiştir.

1949 yılında toplanan 4. Milli Eğitim Şurasında "Demokratik Eğitim" konusu gündemin en önemli maddelerinden biri olmuştur. Şurada tartışılıp karara bağlanan demokratik eğitim raporunun "Okul İçinde Demokratik Eğitim" kısmında; okulun en geniş anlamdaki gayesi, şahsi ilişkiler, öğretim ve yönetimin demokratik eğitim esaslarıyla kaynaştırılması konularına yer verilmiştir. Okulun en geniş anlamdaki gayesi, öğrencilere ezbere bilgiler vermek değil, onlara problem çözme yeteneği kazandırmaktır. Demokratik eğitim tolumlarda organik bir bütün, bir kültür, bir sistem teşkil eder. Okullarda öğretmen ve yöneticiler arasındaki ilişkiler demokratik bir şekilde olmalıdır. Öğretim öğrenci merkezli olmalı, derslerin yanı sıra ders dışı etkinliklere yer verilmelidir. (Dördüncü Milli Eğitim Şurası, 1949).

İlköğretim okulu ders programlarında, demokrasi eğitimine yer yer ünite halinde, bazen de konular halinde yer verilmiştir. Ayrıca belirli gün ve haftalarla birlikte, Atatürkçü düşüncede özellik taşıyan önemli yaklaşımlarla, insan hakları ve demokrasi eğitimi

verilmektedir. Demokrasinin fonksiyonel temel değerlerini içinde barındıran eğitimin varlığı, yasalar, amaçlar, ilkeler ve programlarla açıklandığı üzere zorunludur. Bu açıdan ilköğretim okullarımıza önemli gevler düşmektedir. Çünkü demokrasi küçük yaştan itibaren çocuklarımıza uygun demokratik yaştantılar sağlamak, çocukların yaştantılarına, demokratik yaştamın gereğini ve gerçeklerini sağlayan faaliyetlerin yeterli düzeyde yaptırılmasıyla mümkün olacaktır (ağlar,1976). Demokrasi bir yönetim biçimi olmaktan çok birleştmişt ve uyuştmuşt yaştantıların paylaştılmasıdır (Dewey,1996). Yaparak ya da yaşıyarak kazanılmayan bilgiler, yapmaya ve uygulamaya faydası olmayacak bilgi ve dştnceler, belki de bize dştman olan bir bilgenin en kötü ve en korkunç bir armağanı olabilir (Dottrens,1963:20).

Demokratik yaştam, ancak demokratik yaştayışt yoluyla öğrenilebilir. İnsan duyduğunu ezberleyebilir, ezberlediğini benimsemiştse baştkasına tavsiye edebilir, fakat yaptığını öğrenir. İstendik davranıştın mutlaka öğrenen tarafından yapılması gereklidir. Demokratik yaştayıştın güçlü kılınmasına yarayacak davranıştların yaygınlaştması, daha iyi demokrasiye doğru ilerlemenin en sağlam güvencesidir (Ertürk,1993).

Demokratik devlet anlayıştının geliştmesi bütün kültür milletlerine Şu görevi yüklemektedir; "Yurttaştların mümkün olduğu kadar çoğunu vatandaşlık duygusu, vatandaşlık zihniyet ve hareketleriyle yetiştirmektedir. Görülen o ki eğitimin politik bir boyutu vardır. Dahası, bir toplumun politik rejimi ile, bireylerini yetiştirenken uyguladığı eğitim arasında iliştki söz konusudur (Kerschensteiner, 1972; Rebaul, 1991).

Günümüze damgasını vuran insan hakları, özgürlükler, eştlik demokrasi gibi kavramların gerçek anlamları konusunda toplum bilinlendirilmeden yaştama geçirilemeyeceği bilinen bir gerçektir. Bu değerleri yaşıyacak ve yaştatacak olan bireylerin, bu değerlerin özüne uygun yaştama biçimini benimsemeleri için, eğitim kurumlarına büyük görev ve sorumluluklar dştmektedir.

Demokrasi eğitiminin bireylere kazandırılmasında okul yönetimi, ğretmen, ğrenci ve velilere önemli görevler dştmektedir. Demokratik değerleri benimsemişt bireylerin yetiştibilmesi için eğitimin yapısı ve iştleyişt demokratik olmalıdır. Demokrasinin

gittikçe derine kök salan bir sosyal yaşantı haline gelmesi için aile ve okul çevresini, böyle insanlar yetiştirebilecek bir hale getirmek gerekir (Enç, 1951).

Okullarda demokrasi eğitiminin sağlanabilmesi için; demokratik okul yönetimine demokratik bilgi, beceri ve tutumlara sahip yönetici ve öğretmenlere ihtiyaç vardır. Okul yöneticileri, okulun işleyişinde demokratik tutum ve davranışları sergileyerek birer model olmalıdırlar. Eğitim ortamları, görüş ve düşüncelerin rahatlıkla söylenebildiği, öğrencilerin kendi yeteneklerini sergileyebilecekleri şekilde olmalıdır.

Demokratik bir sınıf ortamının yaratılması demokratik tutum ve davranışlara sahip öğretmenlerle mümkündür. Öğretmenler her türlü eğitim etkinliklerinde öğrencilere hürriyete dayalı bir eğitim ortamı yaratmalıdırlar. Çünkü demokratik sınıf ortamı öğrenci başarısını etkileyen en önemli faktördür. Ayrıca uygulanan program ve yöntemler de demokrasinin temel ilkelerine uygun olmalıdır. Bireysel farklılıkları kabul etmek, öğretim faaliyetlerinin planlanıp yürütülmesinin öğrencilerle birlikte yapılması, eğitim ortamlarında uygulanan metot, teknik, ölçme ve değerlendirme ilkelerinin demokratik nitelikte olmaları gerekir.

Öğrencilerde demokrasi bilincinin uyandırılmasında; grup çalışmaları, spor etkinlikleri, geziler, toplantılar, yayın çalışmaları, okul-öğrenci kulüpleri ve örgütlerinin çalışmaları, eğitsel kol faaliyetleri önemli faktörlerdir. Bu etkinlikler demokrasi eğitimi gerçekleştirecek biçimde düzenlenmelidir.

İlköğretim okullarına demokrasi eğitim açısından bu denli önemli görevler düştüğü halde yeterli düzeyde verilemediği gözlenmektedir. Öğrencilerin okul yönetiminde söz sahibi olmamaları, sınıf ve şube öğrenci temsilcilerinin okul ve okullar arası düzeyde bulunmaması, öğrencilerin sorunlarını iletcek, tartışacak okul başkanlığı sisteminin olmayışı veya işleyemeyişi teknik sorunlar olarak ele alınabilir.

Eğitici kol çalışmalarının yeterli düzeyde özüne uygun planlanmadığı, öğretmenler tarafından sadece yetkili kişilere raporlaştırma amacıyla yürütülmesi, demokrasi eğitimi açısından en büyük eksikliklerdir. Öğrencilerin hayata hazırlanmasında önemli bir yere

sahip olan eğitsel kol çalışmalarının okullarda amaca hizmet eder biçimde uygulanamadığı söylenebilir.

Bugün okullarda uygulanan eğitim-öğretim metotları, çoğunlukla öğretmen merkezlidir. Öğrencilerin kendine özgü yetenekleri doğrultusunda yetişemediği söylenebilir. Eğitimin amaçlarının daha kolay bir biçimde gerçekleşmesine yardımcı olabilecek öğrenci kulüplerinin olmaması yine demokrasi eğitimi açısından eksikliklerdir. Öğrencilere model olan öğretmen ve okul yöneticileri demokratik tutum ve davranışları bütün etkinliklerinde sergilemeleri gerekir.

İlköğretim okullarının demokrasi eğitimine ilişkin amaçlarının gerçekleştirilmesinde yönetsel davranışlar önem taşımaktadır. Bu amaçlar yöneticinin davranışlarına yön verir ve sınırlandırır. Yönetsel davranışlar amaca uygunluğu oranında meşruluk kazanır (Aydın,1993).

Okulun yönetsel amacı eğitimin amaçlarını gerçekleştirmeye aracılık yapan eğitim programlarını, öğrenci hizmetlerini, iş gören hizmetlerini, genel hizmetleri ve bütçe hizmetlerini etkili biçimde yönetmektir. Okul yönetiminin bu beş amacı aynı zamanda görev alanlarını da belirlemektedir (Başaran,1993).

Demokrasi eğitimi etkinlikler dizgesidir. Bu dizgenin çerçevesini eğitim programları belirler. Demokrasi eğitiminde okulun yönetsel görevi eğitim programının yönetimi ile ilgilidir.

Demokrasi eğitimine ilişkin amaçları etkili kılmak ve etkinliklere yön vermek okul yönetiminin görevidir. Okul yönetimi, okulun üreteceği eğitimi nicelikçe arttırdığı ve nitelikçe yükselttiği oranda etkililiğini yükseltir. Demokrasi eğitiminde okul yönetiminin etkili olması, amaçların istenilen düzeyde gerçekleştirildiğini gösterir (Başaran,1996).

Etkililik (effectiveness) kavramının tarihi eskilere dayanmaktadır.1930'lerde Barnard etkililik kavramını "örgütün amaçlarına ulaşma derecesi"olarak

tanımlamıştır(Balcı,1993). Çıktılarda sağlanan başarı, amacı gerçekleştirme düzeyi, gerekli kaynakları elde etme yeteneği, çevreye uyum sağlama yeteneği olarak da tanımlanan etkililik kavramı günümüze kadar değişik zamanlarda, değişik anlamlarda kullanılmıştır (Karslı,1998).

Etkili okul ve etkili yönetim ile ilgili araştırmalarda üzerinde fikir birliğine varılan bir etkili yönetici tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle etkili yöneticiler, nitelikleri ortaya konularak tanımlanma yoluna gidilmiştir (Balcı,1993). Etkili okul yöneticileri; öğrencilere ilişkin beklentileri saptar, öğrencilerin gelişimi ve başarılı olması için onlara önderlik eder, kendi okulunun öğrencilerini, diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırıp belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını sürekli izler, denetler ve değerlendirir .Akademik başarıyı yükseltmeye dönük kaynaklara, öğretim yöntem ve tekniklere önem verir. Etkili okulda okul yöneticisi, etkili öğrenme için gerekli olan çalışma ortamı, olumlu bir iklim ve kültür oluşturur.

Etkili yöneticiler öğretmenlerin mesleki becerilerini geliştirmeleri için gerekli olan çalışmaları yapar. Amaçlar, süreçler, prosedürler hakkında öğretmenlerle sürekli diyalog içinde bulunurlar. Daha iyi bir eğitim- öğretim gerçekleştirme konusunda öğretmenlerin görüş ve önerilerini dikkate alırlar .Öğretmenler eğitim ve öğretimle ilgili her türlü yenilikler konusunda yöneticiler tarafından desteklenmektedirler. Etkili okullarda yöneticiler, zamanlarının çoğunu eğitim-öğretim işlerine ayırırlar. Sürekli eğitim-öğretim ile ilgili sorunları tanıma ve çözme çabasındadırlar (Şişman,1996).

(Balcı,1993) Mc Intrye ve Kenneth (1978) in yaptıkları araştırmada etkili yöneticiye ilişkin saptamalar ise şunlardır. Etkili yöneticinin çalışkan olması, kendini işine adanması, insana dönük olması, öğrenci ve personelin desteğinden hoşlanması, öğretmenleri karara katması, onları desteklemesi ve açık iletişime girmesi, öğrencilerle de çoğu kere informal ilişkilere girmesi ve problem çözücü olması, amaca dönük olması, yeni fikirlerden korkmama ve ihtiyaç duyulan değişmelere mani olan kural ve prosedürleri reddetmesi,girişimci, iletişim yetenek ve becerilerine sahip olmasıdır.

Etkili okulda yöneticinin etkililiği başarının en büyük etkeni olarak görülmektedir. Onun görevi okulu yönetmekten çok eğitim ve öğretim işlerini yönlendirmek, sınıflar ve dersler arasında koordinasyonu sağlamak, eğitim öğretim etkinliklerini planlayıp okulu başarıya götürmektir. Yönetim işlerini ise astlarına yetki devir yoluyla yaptırmaktır. Etkili okulun yöneticisi, başarılı öğrencileri ödüllendirerek herkesi güdüleme çabası içindedir. En büyük beklentisi yüksek başarıdır (Binbaşoğlu, 1993).

Okul yöneticilerinin etkililik ölçütlerinden bir diğeri, öğrencinin her yönden gelişmesine (bilişsel, duyuşsal, devinimsel yönden) imkan veren, optimum bir öğrenme çevresini sağlayabilmesidir. Okul yöneticisi bir yönetici olmaktan çok, öğretim lideri olarak etkinlik göstermektedir. Öğretmenleri sık sık sınıflarında ziyaret etme, gerekli olan rehberlik ve desteği verme, öğretimin aralıksız sürmesi için gerekli önlemleri alması etkili yöneticinin temel uğraşlarıdır (Balcı, 1991).

Yapılan araştırmalarda yöneticinin etkililik ölçütleri arasında en sağlıklılarının okulun özellikleri olduğu göze çarpmaktadır. Araştırmalarda, öğrencinin iyi öğrenmesinde yöneticinin doğrudan etkisi olmadığı görülmüştür. Ancak dolaylı bir etkisi görülebilir. Bu, uygun öğretim ortamının yaratılmasına yardımcı değildir. Uygun okul iklimi ve araç gereçleri sağlayarak yönetici bu etkiyi sağlayabilir.

Yöneticinin okulda olumlu bir iklim yaratabilmesi için sınıf atmosferini iyi bilmek zorundadır. Sınıfta ne öğretildiğini, araç ve gereçlerin öğrencilere nasıl ulaştırıldığının gözlemesi için yönetici uygun zamanlarda sınıfta olmalıdır (Balcı,1993).

İlköğretim okulu yöneticileri ,demokrasi eğitimi sürecinden geçen öğrencilerin hangi tutum ve davranışlara sahip olmalarının gerektiğine ilişkin beklentilerini saptamaları gerekir. Yöneticiler , öğrencilerin demokrasi eğitimi ile istenilen amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını diğer okulların öğrencileriyle karşılaştırarak bir değerlendirme yoluna gittikleri gözlenmemektedir.

Etkili bir demokrasi eğitimi için yöneticilerin öğretim programının içeriğini zengin tutmaları, öğrencilerde yüksek başarı sağlayacak yöntem ve tekniklere önem vermeleri

gerekir. Demokrasi doğası gereği yaşanılarak öğrenilir. Okulda öğrenciler, eğitim ve öğretim faaliyetleri içinde demokratik yaşantı ile karşı karşıya bırakılmalı, araç ve gereçler bu yönde işe koşulmalıdır. Yöneticilerin bu konuda etkili olamadıkları söylenebilir.

Eğitim süreklilik arz eden bir süreçtir. Süreklilik koşullara bağlı olarak değişimi de beraberinde getirmektedir. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi için mesleki becerilerini geliştirmelerine ilişkin yöneticiler çeşitli seminer ve çalışmaları yeterli düzeyde gerçekleştiremedikleri, daha verimli ve etkili bir demokrasi eğitimi için öğretmenlerin görüş ve önerilerini önemli ölçüde dikkate almadıkları, demokrasi eğitimine ilişkin alınacak kararlara öğretmenlerin katılımı ve desteğini sağlayamadıkları söylenebilir.

Demokrasi eğitimi için eğitsel etkinliklerin planlanması ve yönlendirilmesinde yöneticilerin liderlik rolünü oynamaları gerekir. Yüksek başarı beklentisi içinde olan etkili yöneticiler, demokrasinin kavramsal olarak öğrenilmesi için bilişsel, demokratik değerlerin benimsenmesi için duyuşsal, demokratik tutum ve davranışları sergilemeleri için devinimsel yönden öğrencilerin gelişimi yönünde optimum bir öğrenme çevresi sağlarlar.

Derslerde demokrasiye ilişkin temel bilgi ve kavramlar, eğitsel faaliyetlerle demokratik tutum ve davranışlar öğrencilere kazandırılmalı, demokrasinin erdemleri sıkça ifade edilmelidir. Bugün ilköğretim okullarında demokrasi eğitimi bilişsel alanda ağırlık kazanmaktadır. Öğrencilerin yaparak –yaşayarak demokrasi bilincine varmaları için yöneticilerin gerekli ortamı, kaynakları sağlayamadıkları gözlenmektedir.

Etkili demokrasi eğitimi okulun bütün bireylerinin demokratik değerleri paylaşmaları ile mümkün olur. Yöneticiler, bütün bireylerle açık iletişime girerek demokratik değerler için model olabilmeli, demokratik tavırları sergileyebilmelidir. Öğrencilerin kendi aralarında sürekli etkileşimde bulunarak demokratik tutum ve davranışları kazanmaları için ilgi kümelerinin ve öğrenci kulüplerinin oluşmasında çaba harcamalıdır. Okul yöneticisi demokrasi eğitimi sürecinin kesintiye uğramaması yönünde önlemler alarak okulda olumlu bir iklim yaratabilmelidir.

Okulların siyasal işlevlerinden biri öğrenciler arasından geleceğin liderlerini yetiştirmektir. Okul yöneticisi demokratik prototipe sahip bireylerin yetişmeleri için öğrencileri sürekli güdülemeli, bu yönde başarılı olan öğrencileri ödüllendirmelidir. Demokrasi eğitimi etkin bir süreci gerektirir. Bu süreçteki eğitim ve öğretim faaliyetlerine yönetici zaman ayırabilmelidir. Yönetim işlerinin bazılarını ise astlarına yetki devri yoluyla yaptırmalıdır. Fakat okul yöneticileri zamanlarının çoğunu yönetim işlerine ayırdıkları, eğitim ve öğretime zaman ayırmadıkları söylenebilir.

Günümüz modern toplumunda bireylerin sosyo-kültürel yaşantılarında demokratik tutum ve davranışları sergileme düzeyleri verilen demokrasi eğitiminin etkililiğinin bir göstergesidir. Çağdaş ve demokratik toplumlarda bireyler ; bağımsız düşünebilen, çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilen , açık fikirli, eleştiri gücüne sahip, karşı fikirlere saygı duyabilen, bilimsel gerçekleri kabul edebilen kişidir (Gömleksiz,1998).

Demokratik toplumlarda demokrasi kültürünün varlığından söz edilebilir. Bu kültürde bireyler devlet yönetimine ilgi duyarak her düzeydeki yönetim işlerine katılırlar. Sosyal yapıdaki farklılıklara karşı hoş görülü, emir alıp emir vermekten çok eşitlikçi ilişkiler içinde olurlar.

Demokratik ülkelerde genellikle demokrasi kültüründeki bazı önemli eksikliklerden şikayet edilmektedir. Özellikle, bireylerin siyasal hayata etkin katılımcı bir tutum içinde olmadıkları belirtilmektedir. Bu sorun ülkemiz açısından da geçerlidir . Türkiye’de demokrasi kültürünün istenilen düzeyde gelişmediği alan sosyal yaşantıdaki ilişkilerdir.

Demokrasi sadece yönetim biçimi olmayıp sosyal hayatın her alanında yaşanılması gereken bir kültürdür. Bu kültür demokratik toplumlarda sosyal hayatın her alanında kendini göstermektedir. Ailede, okulda, işyerinde kararlar alınırken mümkün olduğunca herkesin bu karar sürecine katılması, ilgili kişi ve/ veya kişilerin fikirlerinin alınması demokrasi kültürünün göstergesidir. Ailede sadece babanın sözünün geçerli olduğu diğer bireylerin dikkate alınmadığı, okulda, kurum ve kuruluşlarda yöneticilerin tek söz

sahibi olduğu ortamlarda demokratik bir kültürel birikimden söz edilemez (Uygun,1996).

Demokrasiyi savunan çoğu insanımızın evinde, otokratik ilişkiler içersinde yaşadığını, geleneksel aile ilişkilerinin, dünya görüşünün, bireysel hakları ön plana çıkaran demokrasi ile çeliştiği sıkça gözlenebilmektedir(Yağcı, 1998). Bireylerin demokratik yöntemlerle hakkını aramaları, toplumsal yaşantıda bazen yerini şiddete bıraktığı, demokrasinin özünü oluşturan insan haklarına saygının zaman zaman bireylerce zedelendiği görölmektedir. Toplum olarak demokrasi ile yönetilmemize rağmen demokrasinin kurallarının toplumsal yaşantıda tam anlamıyla uygulanamadığı söylenebilir(Türk Eğitim Derneği,1989).

Günümüz modern toplumu büyük ölçüde örgütlenmiş kurumlardan oluşmuştur. Bu kurumların başında gelen okullarda çalışan yönetici ve öğretmenler insan gücünün temel ögesini oluştururlar. Yöneticilerin bilgi toplumunu anlayan, yorumlayabilen, etkililik ve kalite gibi değer ve davranışları kazanmış olmaları önemli bir beklentidir. Amacı gerçekleştirme düzeyi olan etkililik günümüzde her alanda yaşanmaktadır. Okullarda eğitim sürecini işleten öğelerden biri olan yöneticilerin de etkili olmaları gerekir (Can, 1998).

Türk Milli Eğitim Sisteminin ve bu sistemi oluşturan kurumlarından olan ilköğretim okullarının, Milli Eğitim Temel Yasası ve ilkelerinin, ilköğretim programının yetiştirmeyi hedeflediği, demokrasi kültürü ve bilincine sahip, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimsemiş bireylerin yetişmesi formal bir süreci gerektirir. Bu süreç demokrasi eğitimidir.

Bu araştırmayla ilköğretim okullarında demokrasi eğitimine ilişkin yöneticilerin etkililik düzeylerinin, yönetici ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda saptanarak ilköğretim okullarında verilen demokrasi eğitimine katkıda bulunmaktır.

1.1. Problem

Sakarya ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan yöneticilerin demokrasi eğitiminde etkililik düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

1.1.1. Alt Problemler

1. İlköğretim okullarında demokrasi eğitiminde yöneticilerin etkililik düzeylerine ilişkin;

a . Okul yöneticilerinin görüşleri nelerdir?

b . Öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

2. İlköğretim okullarında demokrasi eğitiminde yöneticilerin etkililik düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri arasında fark var mıdır ?

1.2. Araştırmanın Önemi

Araştırma, ilköğretim okullarında demokrasi eğitime ilişkin yöneticilerin ne düzeyde etkili olduklarının belirlenmesinde var olan durumu ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

Ayrıca elde edilen sonuç ve önerilerin, ilköğretim okullarında demokrasi eğitime ilişkin yöneticilerin etkili olmalarına yarar sağlayacağı ve yeni araştırmalar için kaynaklık edebileceği beklenmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

1. Araştırma, 1998-1999 eğitim öğretim yılında Sakarya ili merkezinde görevli ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenleri ile sınırlıdır.

2. Araştırma ilköğretim okulları ile sınırlıdır. Araştırma kapsamına Sakarya il merkezindeki 6. Sınıfı bulunmayan ilköğretim okulları ve özel okullar girmemektedir.

1.4. Tanımlar

Okul Yöneticisi: İlköğretim okullarında görev yapan müdür ve müdür yardımcılarıdır.

Öğretmen: İlköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenleridir.

Etkililik: Amaçlara ulaşma düzeyidir.

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi alt başlıkları yer almıştır.

2. 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. İlgili kaynaklar, yasalar yönetmelikler taranmış ve Sakarya ili merkezindeki ilköğretim okullarından seçilen örneklem grubuna uygulanan veri toplama aracı değerlendirilmiştir.

2. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Sakarya ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve ilköğretim okulu yöneticileri oluşturmaktadır.

1998-1999 eğitim ve öğretim yılında Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgilerden, bahsedilen yılda, Adapazarı il merkezinde toplam 26 ilköğretim okulunda 102 yönetici ve 800 öğretmen görev yapmaktadır.

Araştırmada örneklem seçimi birkaç adımda gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçiminde ilk adımda uygulamanın yapılacağı okullar belirlenmiştir. Buna göre 10 okul seçilmiştir.

Örnekleme seçilen bu okullar şunlardır; Ahmet Akkoç İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Sabiha Hanım İlköğretim Okulu, Orhan Gazi İlköğretim Okulu, Necdet İslar İlköğretim Okulu, Mithat Paşa Şehit Ahmet Akyol İlköğretim Okulu, Mustafa Kemal Paşa İlköğretim Okulu, Karaosman İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu ve İsmet İnönü İlköğretim Okuludur. Bu okullarda toplam 40 yönetici ve 376 öğretmen görev yapmaktadır. Okul yöneticilerinin sayılarının az oluşu nedeni ile tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Öğretmenler için örneklem

büyükliğini belirlenmesinde formül kullanılmıştır. Bu formüle göre 138 öğretmen örnekleme alınmıştır.

2. 3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler; ilgili literatürün taranması, alanda deneyimli öğretmen, yönetici ve uzmanlarla yapılan görüşmelerden ve esas olarak da konu ile ilgili yönetici ve öğretmenlerin görüşlerini tespit etmek üzere iki ayrı form halinde araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracı ile elde edilmiştir.

Veri toplama aracı birkaç adımda geliştirilmiştir. Birinci adımda, Etkili Okul (Prof. Dr. Ali BALCI), Etkili Okul Yönetimi (Mehmet ŞİŞMAN) adlı araştırmalardan yararlanılarak etkili yöneticilerin özellikleri saptanmıştır. İkinci adımda etkili yöneticilerin özellikleri demokrasi eğitime uyarlanmıştır. Üçüncü adımda demokrasi eğitime uyarlanan etkili yöneticilerin özellikleri veri toplama aracındaki sorulara dönüştürülmüştür.

Veri toplama aracının geliştirilmesinde aynı zamanda uzman görüşlerinden de yararlanılmıştır. Bunlar Yrd. Doç. Dr. Ahmet Eskicumalı (Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü), Doç. Dr. M. Durdu Karşlı (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü). Veri toplama aracının ön denemesi yapıldıktan sonra uygulanmak üzere çoğaltılmıştır. Her iki anket formunda okul yöneticilerinin demokrasi eğitimindeki etkililiklerine ilişkin 23 soru bulunmaktadır.

Veri toplama araçlarının yönetici ve öğretmenlere uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama araçları araştırmacı tarafından, adı geçen okullara gidilerek dağıtılmış, daha sonra da toplanmıştır.

2. 4. Verilerin Analizi

Yöneticilere verilen 40 veri toplama aracının 38'i, öğretmenlere verilen 138 veri toplama aracının ise 134'ü geri verilmiştir. Veri toplama araçları tek tek incelenmiş ve tamamı kabul edilebilir nitelikte bulunmuştur. Elde edilen veriler birkaç adımda çözümlenmiştir.

Birinci adımda, veri toplama araçları numaralandırılmış ve verilen cevaplar kodlanmıştır. İkinci adımda kodlanan veriler "SPSS (Statistical Package For Social Sciences) for Windows" (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) paket programına yüklenilmiştir. Üçüncü adımda, SPSS programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

Yöneticilerin demokrasi eğitimindeki etkililik düzeyleri öğretmen ve yöneticilerin her bir soruya verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımı ile, yönetici ve öğretmen görüşleri arasındaki farklılığın anlamlılığı t-testi ile belirlenmiştir.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; ilköğretim okulu yöneticilerinin demokrasi eğitimine ilişkin etkililikleri hakkında yönetici ve öğretmenlerden elde edilen bulgular ve yorumları yer almıştır.

1. Yöneticilerin, Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileyebilecekleri Ortamı Yaratma Çalışmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3. 1)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler			2	5.3	23	60.5	13	34.2	38	100	7.14
Öğretmenler	24	17.9	51	38.1	39	29.1	20	14.9	134	100	

$p < .05$

Tablo 1'e göre yöneticilerin tamamına yakını (%94.7) öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları sergileyebilecekleri ortamı her zaman ve çoğunlukla yarattıklarını belirtirken, öğretmenlerin yarısından çoğu (%56) yöneticilerin bu ortamı hiçbir zaman ve nadiren oluşturduklarını belirtmişlerdir. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında yapılan t-testine göre anlamlı bir fark görülmüştür. Yöneticilerin bu konuda görevlerini yapmaları konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri arasında bir fikir birliği olmadığı söylenebilir.

2. Öğretmenlerin Demokrasi Eğitimi Konusunda Mesleki Becerilerini Geliştirmeleri İçin Yöneticilerin Gerekli Olan Çalışmaları Yapmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.2)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	3	7.9	8	21.1	20	52.6	7	18.4	38	100	4.31
Öğretmenler	46	34.3	43	32.1	34	25.4	11	8.2	134	100	

$p > .05$

Tablo 2'ye bakıldığında yöneticilerin yarısından çoğu (%52.6) öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerini geliştirmeleri için gerekli olan çalışmalarını çoğunlukla yaptıklarını, öğretmenlerin ise ancak %25.4'ü yöneticilerin bu çalışmalarını çoğunlukla yaptıklarını, %34.3'ü bu çalışmaların yöneticiler tarafından hiçbir zaman yapılmadığını belirtmişlerdir. Yapılan t-testine göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Yöneticiler mesleki çalışmalarını düzenlerken bu çalışmaların içeriğini zengin tutamadıkları, öğretmenlerin bu çalışmaların amacı doğrultusunda etkin katılımlarını sağlayamadıkları söylenebilir.

3.Yöneticilerin Öğrenciler Arasında İlgili Kümelerinin, Öğrenci Kulüplerinin Oluşmasında Harcadıkları Çabalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.3)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	3	7.9	8	21.1	13	34.2	14	36.8	38	100	5.39
Öğretmenler	52	38.8	42	31.3	26	19.4	14	10.4	134	100	

p>.05

Yöneticilerin öğrenciler arasında ilgili kümelerinin ve öğrenci kulüplerinin oluşmasında harcadıkları çabalarına ilişkin yöneticilerin görüşleri %71'le her zaman ve çoğunlukla seçeneklerinde toplanırken, öğretmen görüşlerinin ise %70'i hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testine göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Tablodaki yüzdeler ilişkiye göre öğretmen ve yönetici görüşleri arasında tam bir zıtlık olduğu görülmektedir. Araştırmacının gözlemlerine göre ilköğretim okullarında ilgili kümelerinin özellikle öğrenci kulüplerinin oluşturulmasında yöneticilerin etkin bir çaba sarf etmedikleri söylenebilir.

4. Yöneticilerin Demokrasi Eğitimi ve Öğretimi İlgili Yeni ve Farklı Görüşleri Ortaya Atan Öğretmenlere Uygulama Olanığı Tanımalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.4)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	7	18.4	11	28.9	19	50.0	38	100	6.34
Öğretmenler	47	35.1	32	23.9	36	26.9	19	14.2	134	100	

p<.05

Tablo 3.4'e göre yöneticilerin demokrasi eğitimi ve öğretimi ilgili yeni ve farklı görüşleri ortaya atan öğretmenlere uygulama olanağı tanımalarında yönetici görüşlerinin tamamına yakını (%78.9) her zaman ve çoğunlukla seçeneklerinde toplanırken, Öğretmen görüşlerinin ise yarısından çoğu (%59) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Yapılan t-testinde iki grubun görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Yöneticiler bu konuda öğretmenlere uygulama olanağı tanıyarak görevlerini yaptıklarını belirtirken, öğretmenlerin yöneticilerle bu konuda aynı fikirde olmadıkları söylenebilir.

5. Yöneticilerin Okulda Demokratik Tavrı Sergileyen Öğrencileri, Bu Tavrı Sürdürebilmeleri İçin Teşvik Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.5)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler			3	7.9	18	47.4	17	44.7	38	100	7.36
Öğretmenler	32	23.9	45	33.6	33	24.6	24	17.9	134	100	

p<.05

Tablo 3.5'e göre yöneticilerin tamamına yakını (%92.1) okulda demokratik tavrı sergileyen öğrencilere bu tavrı sürdürdükleri için her zaman ve çoğunlukla teşvik sağladıklarını belirtirken, öğretmenlerin ise ancak %42.5'i yöneticilerle aynı görüşü paylaşmaktadır. Öğretmenlerin %57.5'i bu konuda hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testi değerine göre öğretmen ve yönetici görüşleri

arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Yöneticiler okulda demokratik tavırları sergileyen öğrencilere bu tavırlarından dolayı anında ve yerinde teşvik sağlamadıkları, belirli zaman aralıklarında belirli öğrencilere teşvik sağladıkları ve bununda bütün öğretmenlerce gözlenemediği söylenebilir.

6. Yöneticilerin Öğrencilerde Demokratik Tutum ve Davranışları Kazandırıcı Yönde Öğretmenlere Gerekli Olan Araçları Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.6)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	11	28.9	10	26.3	16	42.1	38	100	4.65
Öğretmenler	39	29.1	45	33.6	31	23.1		14.2	134	100	

p>.05

Tablo 3.6'ya göre yöneticilerin %68.4'ü, öğrencilerde demokratik tutum ve davranışları kazandırıcı yönde gerekli olan araç ve gereçleri öğretmenlere çoğunlukla ve her zaman sağladıklarını belirtirken, öğretmenlerin ise %37.3'ü bu araçların kendilerine yöneticiler tarafından çoğunlukla ve her zaman sağlandığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %62.7'si hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır. Bu konuda yöneticilerin yeterli bir araç gerece sahip olmadıkları ve bunlarla yetindikleri, mevcut olanlarını da her öğretmene etkin bir şekilde sağlayamadıkları söylenebilir.

7. Yöneticilerin Eğitsel Kol Faaliyetlerini Demokratik İkelere Uygun Planlayıp Yönlendirmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo3.7)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler			3	7.9	18	47.4	17	44.7	38	100	6.38
Öğretmenler	32	23.9	33	24.6	41	30.6	28	20.9	134	100	

p<.05

Tablo 3.7'ye göre yöneticilerin tamamına yakını (%92.1) eğitsel kol faaliyetlerini her zaman ve çoğunlukla demokratik ilkelere uygun olarak planlayıp yönlendirdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu (%51.5) yöneticilerin, eğitsel kol faaliyetlerini her zaman ve çoğunlukla demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin diğer yarısına yakını (%48.5) bu konuda hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Öğretmen ve yönetici görüşleri arasında t-testi değerine göre anlamlı fark olduğu görülmüştür. Araştırmacının kişisel gözlemlerine göre mevcut uygulamada eğitsel kol faaliyetlerinin özüne uygun planlanıp yönlendirilmediği ve bu konuda denetim işlevinin etkin kılınmadığı söylenebilir.

8. Öğrencilerin Demokratik Becerilerini Geliştirmeleri ve Başarılı Olmaları İçin Okullar Arası Spor Turnuvalarının Düzenlenmesinde Yöneticilerin Teşviklerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.8)

Seçenekler Gruplar	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	2	5.3	6	15.8	16	42.1	14	36.8	38	100	5.61
Öğretmenler	31	23.1	47	35.1	39	29.1	17	12.7	134	100	

p<.05

Tablo 3.8'e göre yöneticilerin tamamına yakını (%78.9) öğrencilerin demokratik becerilerini geliştirmeleri ve başarılı olmaları için okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini her zaman ve çoğunlukla teşvik ettiklerini, öğretmenlerin ise yarısına yakını (%41.8) yöneticilerin okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini her zaman ve çoğunlukla teşvik ettiklerini belirtirken, yarısından fazlası (%58.2) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde görüş belirtmişlerdir. Yapılan t-testinde yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yöneticilerin genellikle okullar arası spor turnuvalarını belirli gün, hafta ve milli bayramlarda sadece dereceye girme amacıyla düzenledikleri söylenebilir.

9. Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarını Geliştirmeleri İçin Yarışma Türü Faaliyetlerin Düzenlenmesinde Yöneticilerin Önderlik Etmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.9)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	2	5.3	19	50.0	16	42.1	38	100	6.10
Öğretmenler	29	21.6	44	32.8	35	26.2	26	19.4	134	100	

p<.05

Tablo 3.9'a göre yöneticilerin tamamına yakını (%92.1) öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını geliştirmeleri için yarışma türü faaliyetlerin düzenlenmesinde çoğunlukla ve her zaman önderlik ettiklerini belirtirken, öğretmenlerin %45.6'sı yöneticilerle aynı görüşü paylaşmaktadır. Öğretmenlerin yarısından çoğu (%54.4) yöneticilerin bu konuda hiçbir zaman önderlik etmediklerini nadiren önderlik ettiklerini belirtmişlerdir. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Araştırmacının kişisel gözlemlerine göre, yöneticiler yarışma türü faaliyetlerin düzenlenmesinde sadece idari işlemlerde önderlik ettikleri bu faaliyetlerin amacı doğrultusunda istenen sonuçlara ulaşması için önderlik edemedikleri söylenebilir.

10. Yöneticilerin Demokrasi Eğitime Yönelik Kaynaklara Önem Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.10)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	4	10.5	13	34.2	20	52.6	38	100	6.85
Öğretmenler	33	24.6	45	33.7	37	27.6	19	14.2	134	100	

p<.05

Tablo 3.10'a göre yöneticilerin tamamına yakını (%86.8) demokrasi eğitime yönelik kaynaklara her zaman ve çoğunlukla önem verdiklerini, öğretmenlerin ise %41.8'i yöneticilerin bu kaynaklara her zaman ve çoğunlukla önem verdiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda, yönetici görüşlerinin %13.1'i, öğretmen görüşlerinin ise %58.2'si hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testi değerine göre öğretmen ve

yönetici görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yöneticilerin demokrasi eğitimine yönelik kaynakları önemsemelerinde kişisel olarak düşündüklerini, bu konudaki görüşlerini öğretmenlere ve eğitim öğretim ortamına yansıtamadıkları söylenebilir.

11.Yöneticilerin, Derslerde Demokrasi İlkelerini Yaşatıcı Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin uygulanması İçin Öğretmenlere Rehberlik Etmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.11)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	5	13.2	14	36.8	18	47.4	38	100	6.92
Öğretmenler	37	27.6	46	34.3	36	26.9	15	11.2	134	100	

p>.05

Tablo 3.11'e göre yöneticilerin tamamına yakını (%84.2) derslerde demokrasi ilkelerini yaşatıcı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması için öğretmenlere çoğunlukla ve her zaman rehberlik ettiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise %38.1'i yöneticilerin kendilerine her zaman ve çoğunlukla rehberlik ettiklerini belirtmişlerdir. Yöneticilerin rehberliği konusunda öğretmen görüşlerinin %61.9'u hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Yönetici ve öğretmenlerin bu konuda bir fikir birliği içinde olmadıkları söylenebilir.

12.Demokratik Bir Sınıf Ortamının Oluşturulmasında, Yöneticilerin Öğretmenlere Gerekli Olan Eğitsel Desteği Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.12)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	4	10.5	18	47.4	15	39.5	38	100	5.77
Öğretmenler	30	22.4	41	30.6	45	33.6	18	13.4	134	100	

p<.05

Tablo 3.12'ye göre yöneticilerin tamamına yakını (%86.5) demokratik bir sınıf ortamının oluşması için öğretmenlere gerekli olan eğitsel desteği her zaman ve çoğunlukla verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin %47'si yöneticilerin kendilerine bu eğitsel desteği her zaman ve çoğunlukla verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerinin %53'ü ise hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testine göre öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Öğretmenlerin demokratik bir sınıf ortamını oluşturmaları için yöneticilerden sadece görüş olarak destek gördükleri ve bu desteğin görüşten öteye gitmediği söylenebilir.

13. Demokratik Bir Sınıf Ortamının Oluşturulmasında Yöneticilerin Öğretmenlere Gerekli Olan Moral Desteği Vermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.13)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	F	%	f	%	f	%	F	%	f	%	
Yöneticiler	2	5.3	4	10.5	17	44.7	15	39.5	38	100	5.07
Öğretmenler	32	23.9	43	32.1	37	27.6	22	16.4	134	100	

$p < .05$

Tablo 3.13'e göre demokratik bir sınıf ortamının oluşturulması için yöneticilerin tamamına yakını (%84.2) öğretmenlere gerekli olan moral desteğini çoğunlukla ve her zaman verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise %44'ü yöneticilerle aynı görüşü taşımaktadırlar. Öğretmenlerin yarısından çoğu (%56) yöneticilerin kendilerine hiçbir zaman moral desteğini vermediklerini, nadiren destek verdiklerini belirtmişlerdir. T-testi sonucuna göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Yöneticiler öğretmenlere moral desteği verirken sınıf ve öğrenci seviyelerini dikkate almadıkları her öğretmene aynı moral desteğini verdikleri söylenebilir.

14.Yöneticilerin Okulda Öğretmen ve Öğrencileri Karara Katılmalarını Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.14)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	3	7.9	5	13.2	16	42.1	14	36.8	38	100	4.32
Öğretmenler	32	23.9	48	35.8	35	26.1	19	14.2	134	100	

p>.05

Tablo 3.14'e göre yöneticilerin yarısından çoğu (%78.9) okulda öğretmen ve öğrencilerin karara katılmalarını her zaman ve çoğunlukla sağladıklarını belirtirken, öğretmenlerin %40.3'ü yöneticilerle aynı görüşü belirtmişlerdir. Öğretmenlerin yarısından çoğu (%59.7) yöneticilerin öğretmen ve öğrencileri hiçbir zaman karara katılmalarını sağlamadıklarını, nadiren sağladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Mevcut uygulamada öğretmen ve öğrencilerin katılabilecekleri kararların bütününe katılamadıkları, yöneticilerin karar mekanizmasını çoğu kez bireysel işlettikleri söylenebilir.

15. Yöneticilerin En Büyük Beklentilerinin Okuldaki Tüm Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarda Yüksek Başarı Göstermelerinin Olduğunu Sık Sık Vurgulamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.15)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	1	2.6	2	5.3	21	55.3	14	36.8	38	134	5.23
Öğretmenler	30	22.4	35	26.1	40	29.9	29	21.6	134	100	

p<.05

Tablo 3.15'e göre yöneticilerin tamamına yakını (%92.1) en büyük beklentilerinin okuldaki tüm öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarda yüksek başarı göstermelerinin olduğunu her zaman ve çoğunlukla vurguladıklarını belirtirken, öğretmenlerin %51.5'i yöneticilerin her zaman ve çoğunlukla beklentilerini vurguladıklarını belirtmişlerdir. Yönetici görüşlerinin %7.9'u, öğretmen görüşlerinin ise %48.5'i hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Öğretmen ve yönetici

görüşleri arasında t-testi değerine göre anlamlı bir fark vardır. Yöneticiler genellikle bazı belirli gün ve haftalarda bu beklentilerini vurguladıkları halde, beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda öğrencilerin gelişimini sürekli izleyemedikleri söylenebilir.

16.Yöneticilerin Demokrasi Eğitimi ve Öğretimi İle İlgili Mevcut Veya Olası Sorunları Tanıma ve Çözme Çabası Göstermelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.16)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	2	5.3	2	5.3	16	42.1	18	47.4	38	100	6.19
Öğretmenler	35	26.1	39	29.1	40	29.9	20	14.9	134	100	

p<.05

Tablo 3.16'ya göre yöneticilerin tamamına yakını (%89.5) demokrasi eğitimi ile ilgili mevcut veya olası sorunları tanıma ve çözme çabasını her zaman ve çoğunlukla gösterdiklerini belirtirken, öğretmenlerin %44.8'i yöneticilerle aynı görüşü paylaşmaktadır. Bu konuda öğretmen görüşlerinin yarısından çoğu (%55.2) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı fark vardır. Yöneticiler bu tür sorunları tanıma ve çözme çabasına girerken öğretmenlerle birlikte bir ekip çalışmasına girmedikleri, gösterebildikleri çabalarının da bireysel kaldığı sadece bir kısım öğretmen tarafından görülebildiği söylenebilir.

17.Yöneticilerin Öğrencilerde Demokrasi Bilincinin Yerleşmesi İçin Düzenlenen Eğitim Etkinliklerine Yeterli Zaman Ayırmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.17)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T Değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	2	5.3	6	15.8	18	47.4	12	31.6	38	100	5.13
Öğretmenler	38	28.4	47	35.1	30	22.4	19	14.2	134	100	

p<.05

Tablo 3.17'ye göre yöneticilerin öğrencilerde demokrasi bilincinin yerleşmesi için düzenlenen eğitim .etkinliklerine yeterli zamanı ayırmalarına ilişkin yönetici görüşlerinin yarısından çoğu (%79) her zaman ve çoğunlukla seçeneklerinde toplanırken, öğretmen görüşlerinin ise %63.5'i hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testi değerine göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yöneticilerin yönetim işlerini birinci dereceden önemsedikleri söylenebilir. Dolayısıyla zamanlarının çoğunu yönetim işlerine ayıran yöneticilerin artan zamanlarını eğitim etkinlikleri için yeterli gördükleri söylenebilir.

18.Yöneticilerin, Belirli Gün ve Haftalarda Demokrasi İle İlgili Vakıf, Dernek, Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İşbirliği Yapmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.18)

Seçenekler Gruplar	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler			11	28.9	17	44.7	10	26.3	38	100	5.54
Öğretmenler	40	29.9	50	37.3	28	20.9	16	11.9	134	100	

p<.05

Tablo 3.18'e göre yöneticilerin yarısından çoğu (%71) belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliğini çoğunlukla ve her zaman yaptıklarını belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu (%67.2) bu konudaki görüşlerini hiçbir zaman ve nadiren seçenekleriyle belirtmişlerdir. T-testi değerine göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yöneticilerin belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile olan işbirliklerinde öğretmenlerin görüş ve önerilerinden tam olarak yararlanamadıkları söylenebilir.

19.Yöneticilerin, Belirli Gün ve Haftalarda Demokratik Tutum ve Davranışların Özendirilmesi İçin Faaliyetler Düzenlenmesini Sağlamalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.19)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Yöneticiler	2	5.3	6	15.8	16	42.1	14	36.8	38	100	4.55
Öğretmenler	31	23.1	47	35.1	39	29.1	17	12.7	134	100	

p>.05

Tablo 3.19'a göre yöneticilerin tamamına yakını (%78.9) belirli gün ve haftalarda demokratik tutum ve davranışların özendirilmesi için çoğunlukla ve her zaman faaliyetler düzenlediklerini belirtirken, öğretmenlerin yarısından çoğu (%58.2) yöneticilerin bu faaliyetlerin düzenlenmesini hiçbir zaman sağlamadıklarını, nadiren sağladıklarını belirtmişlerdir. T-testi değerine göre yönetici ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yine burada yöneticilerin bu tür faaliyetleri düzenlerken her öğretmenle etkin bir şekilde işbirliği yapamadıkları, görevlendirme yoluyla birkaç öğretmenle bu faaliyetleri düzenleme yoluna gittikleri söylenebilir.

20.İlköğretim Okullarının Demokrasi Eğitimine İlişkin Amaçlarının Gerçekleşmesi İçin Yöneticilerin Öğretmenlerle Birlikte Çalışmalarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.20)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Yöneticiler	2	5.3	1	2.6	19	50.0	16	42.1	38	100	6.04
Öğretmenler	28	20.9	55	41.0	35	26.2	16	11.9	134	100	

p>.05

Tablo 3.20'ye göre ilköğretim okullarının demokrasi eğitimine ilişkin amaçlarının gerçekleşmesi için yöneticilerin öğretmenlerle birlikte çalışmalarına ilişkin yöneticilerin görüşlerinin tamamına yakını (%92.1) çoğunlukla ve her zaman seçeneklerinde toplanırken, öğretmen görüşlerinin ise yarısından çoğu (%61.9) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testi değerine göre öğretmen ve yönetici görüşleri

arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yönetici ve öğretmenlerin okulda yapılan kurul toplantılarında bu tür bir birlikteliği sağlayabildikleri fakat uygulamada bu birlikteliği sürdüremedikleri söylenebilir.

21.Yöneticilerin Öğrenci ve Öğretmenlerle Olan İletişimde Demokratik Tavrıları Sergilemelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.21)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Gruplar											
Yöneticiler	1	2.6	2	5.3	15	39.5	20	52.6	38	100	7.01
Öğretmenler	27	20.1	56	41.8	36	26.9	15	11.2	134	100	

p>.05

Tablo 3.21'ye göre yöneticilerin tamamına yakını (%92.1) öğrenci ve öğretmenlerle olan iletişimlerinde çoğunlukla ve her zaman demokratik tavrıları sergilediklerini belirtirken, öğretmenlerin ise %38.1'i yöneticilerin bu demokratik tavrıları her zaman ve çoğunlukla sergilediklerini belirtmişlerdir. Yöneticilerin demokratik tavrıları sergilemeleri konusunda öğretmen görüşlerinin yarısından çoğu (%61.9) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. T-testi değerine göre öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Yönetici ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinde kişisel duygularını görüşlerine yansıtıkları, yönetici ve öğretmenlerin bir fikir birliği içinde olmadıkları söylenebilir.

22.Yöneticilerin Okulun Bütün Çalışmalarını Demokratik Yaşayış Kurallarına Göre Düzenlemelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.22)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Gruplar											
Yöneticiler	1	2.6	1	2.6	19	50.0	17	44.7	38	100	8.05
Öğretmenler	25	18.7	59	44.0	36	26.9	14	10.4	134	100	

p<.05

Tablo 3.22'ye göre yöneticilerin tamamına yakını (%94.7) okulun bütün çalışmalarını çoğunlukla ve her zaman demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlediklerini

belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu (%62.7) yöneticilerin okulun bütün çalışmalarını hiçbir zaman demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlemediklerini nadiren düzenlediklerini belirtmişlerdir. T-testi değerine göre öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Okulun bütün çalışmalarının demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlenmesinde yöneticiler, öğretmen ve öğrencilerin okul yaşamıyla ilgili isteklerini tam bir şekilde yerine getiremedikleri söylenebilir.

23.Yöneticilerin Kendi Okulunun Öğrencilerini Diğer Okulların Öğrencileri İle Karşılaştırıp Ne Ölçüde Demokrasi Bilinci Kazandıklarını Değerlendirmelerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Tablo 3.23)

Seçenekler	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğunlukla		Her Zaman		Toplam		T değeri
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Gruplar											
Yöneticiler	3	7.9	13	34.2	19	50.0	3	7.9	38	100	3.36
Öğretmenler	52	38.8	42	31.3	26	19.4	14	10.4	134	100	

p>.05

Tablo 3.23'e göre yöneticilerin yarısından çoğu (%57.9) kendi okulundaki öğrencileri diğer okulların öğrencileriyle karşılaştırıp ne ölçüde demokrasi bilincini kazandıklarını her zaman ve çoğunlukla değerlendirdiklerini, %7.9'u ise hiçbir zaman bir değerlendirme yoluna gitmediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşlerinin %29.8'i çoğunlukla ve her zaman, yarısından çoğu (%70.1) hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır. Yapılan t-testi değerine göre öğretmen ve yönetici görüşleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Yöneticiler kendi okulunun öğrencilerini diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırırken bunu ölçme ve değerlendirme süreciyle yapmadıkları, sözlü ifadelerle genellemeler yoluyla bir karşılaştırma yaptıkları düşünülebilir. Bundan dolayı bütün öğretmenlerin bu sürece etkin katılımlarının sağlanamadığı söylenebilir.

24. Veri Toplama Aracında , Öğretmen ve Yöneticilerin Yazdıkları Görüş ve Önerileri Şunlardır;

12 öğretmen eğitimde yerleşmenin sağlanmasıyla etkili bir demokrasi eğitiminin verilebileceğini belirtmiştir.

8 öğretmen demokrasi eğitimi konusunda hizmet içi eğitim seminerlerine gereken önemin verilmelisini ve bu seminerlere herkesin katılımının sağlanması yönünde görüş belirtmiştir.

12 öğretmen demokrasi eğitimini içeren öğretmen ve öğrencilere yönelik bülten ve dergilerin yayınlanması gerektiğini belirtmiştir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4. 1. SONUÇ

İlköğretim okulu yöneticilerinin demokrasi eğitimindeki etkililik düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri arasında bir fikir birliğinin olmadığı görülmüştür. Yöneticiler demokrasi eğitiminde kendilerinin etkili oldukları görüşü içinde olmalarına karşın, öğretmenler ise yöneticilerin demokrasi eğitiminde etkili olmadıkları görüşündeler. Araştırmanın bulgularından aşağıdaki sonuçlar çıkarılmıştır.

1. Yöneticilerin, öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları sergileyebilecekleri ortamı yaratma çalışmalarına ilişkin yönetici görüşlerinin tamamına yakını her zaman ve çoğunlukla, öğretmen görüşlerinin ise yarısından çoğu hiçbir zaman ve nadiren seçeneklerinde toplanmıştır.
2. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerini geliştirmeleri için yöneticilerin yarısından çoğu gerekli çalışmaları çoğunlukla yaptıklarını, öğretmenlerin ise yarısından çoğu yöneticilerin bu çalışmaları yapmadıklarını nadiren yaptıklarını belirtmişlerdir.
3. Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşması için yöneticilerin tamamına yakını her zaman ve çoğunlukla çaba harcadıklarını belirtirken, öğretmenlerin tamamına yakını yöneticilerin nadiren çaba harcadıklarını belirtmişlerdir.
4. Yöneticilerin tamamına yakını okulda demokratik tavırları sergileyen öğrencileri bu tavırlarını sürdürebilmeleri için her zaman ve çoğunlukla teşvik sağladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ise sadece yarısı yöneticilerle aynı görüşü paylaşmaktadır.

5. Yöneticilerin tamamına yakını eğitsel kol çalışmalarını demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendirdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise yarısına yakını bu konuda hiçbir zaman ve nadiren görüşünde birleşmektedir.

6. Öğrencilerin demokratik becerilerini geliştirmeleri ve başarılı olmaları için yöneticilerin tamamına yakını çoğunlukla ve her zaman okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini teşvik ettiklerini, yarışma türü faaliyetlere önderlik ettiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu bu konuda yöneticilerin çaba sarf etmediklerini yada nadiren çaba sarf ettiklerini belirtmişlerdir.

7. Demokrasi eğitimine yönelik kaynaklara yöneticilerin tamamına yakını çoğunlukla ve her zaman önem verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin ise yarısından çoğu yöneticilerin bu kaynaklara önem verdiklerini belirtmişlerdir.

8. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulması için yöneticilerin tamamına yakını öğretmenlere gerekli olan eğitsel ve moral desteğini her zaman ve çoğunlukla verdiklerini belirtirken, öğretmenlerin yarısından çoğu yöneticilerin kendilerine eğitsel ve moral desteğini hiçbir zaman vermediklerini nadiren verdiklerini belirtmişlerdir.

9. Yöneticilerin tamamına yakını okulda öğretmen ve öğrencileri karara katılmalarını her zaman ve çoğunlukla sağladıklarını ifade ederken, öğretmenlerin ise çoğunluğu yöneticilerin kendilerini ve öğrencileri nadiren karara katılmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir.

10. Yöneticilerin tamamına yakını belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile her zaman ve çoğunlukla işbirliği yaptıklarını ve bu haftalarda faaliyetlerin düzenlenmesini sağladıklarını belirtirken, Öğretmenlerin ise yarısından çoğu bu konuda nadiren ve hiçbir zaman olarak görüş belirtmişlerdir.

11. Yöneticilerin yarısından çoğu kendi okulunun öğrencilerini diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırıp ne ölçüde demokrasi bilinci kazandıklarını her zaman ve çoğunlukla değerlendirdiklerini ifade ederken, öğretmenlerin ise tamamına yakını

yöneticilerin bu konuda bir değerlendirme yoluna gitmediklerini nadiren gittiklerini belirtmişlerdir.

4. 2. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Demokrasi eğitimi ile ilgili ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine yönelik hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
2. Demokrasi eğitiminde ilköğretim okulu yöneticilerinin etkililik düzeylerine ilişkin araştırmalar daha geniş bir örneklem grubu üzerinde yapılmalıdır.
3. İlköğretim okullarında öğrenci kulüplerinin oluşturulması için yöneticilere teşvik sağlanmalıdır.
4. Demokrasi eğitimine yönelik zengin araç ve gereçler ilgili birimlerce okul yöneticilerine sağlanmalıdır.
5. Yöneticiler okul kararlarına öğretmen ve öğrencilerin etkin bir şekilde katılmalarını sağlamalıdır.
6. Eğitici kol çalışmalarının amacına ulaşması için mevcut eğitici çalışmalar yönetmeliğinin günün koşullarına göre yeniden gözden geçirilerek okul yöneticilerinin etkin kılınmasına yardımcı olabilir.
7. Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliğinin sağlanmasında yönetici ve öğretmenlerin birlikte hareket etmeleri okullarda demokratik tutum ve bilincin gelişmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- ATEŞ, Toktamış, "Demokrasi Kavram Tarihi Süreç İlkeler", Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
- BALCI, Ali , "Etkili Okul Kuram Uygulama Ve Araştırma", Erek Ofset, Ankara , 1993.
- BALCI, Ali, "Etkili Okula Ulaşmada İlk Adım : Etkili Yönetici" 1. Eğitim Kongresi, İzmir, 1991.
- BAŞARAN ,İ. Ethem, "Eğitim Yönetimi" , Yargıcı Matbaası, Ankara , 1996.
- BAYSAN, Galip, "Milli Mücadele Dönemi ve Sonrasında Atatürk ve Demokrasi", Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.
- BURSALIOĞLU, Ziya, "Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış", Pegem Yayınları, Sayı No:9, Ankara, 1994.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş. Şahin, Kesici "Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi", Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.
- CAN, Niyazi , "Öğretmen Ve Yöneticinin Etkililiğinin Öğretimdeki Rolü", *Eğitim Yönetimi*, Sayı 4, sh.55-69, Ankara, 1998.
- ÇAĞLAR, Doğan, "Demokrasi ve Eğitim", *Çağdaş Eğitim*, Sayı 4, sh. 26-30, 1976.
- DEWEY, John, (Çev: M. Salih OTARAN), "Demokrasi ve Eğitim", Başarı Kültür Yayınları, İstanbul, 1996.
- DEMİR, Ömer, "Sosyal Bilimler Sözlüğü", Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- DOTTRENS, Robert, (Çev: M. Baha ARIKAN), "Eğitim ve Demokrasi", Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1963.

- EBENSTEİN, William, (Çev: İsmet ÖZEL), "Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri", Şule Yayınları, İstanbul, 1996.
- ENÇ, Mitat, "Demokrasinin İstedığı İnsan ve Okula Düşen Vazifeler", *İlköğretim Dergisi*, Sayı:315-316, sh. 4084, 1951.
- ERTÜRK, Selahattin, "Eğitimde Program Geliştirme", Meteksan Matbaacılık, Ankara, 1994.
- ERTÜRK, Selahattin, "Diktacı Tutum ve Demokrasi", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- FİDAN, Nurettin, "Eğitime Giriş", Feryal Matbaacılık, Ankara, 1992.
- GÖZÜTOK, F. Dilek, "Öğretmenlerin Demokratik Tutumları", Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara, 1994.
- GÜLMEZ, Mesut, "İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi", TODAİE Yayınları, Ankara, 1994.
- İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2354 Sayılı Tebliğler Dergisi Mart 1992.
- İlkokul, Ortaokul, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği, 2140 Sayılı Tebliğler Dergisi, Haziran 1983.
- KABOĞLU, İbrahim O., "Özgürlükler Hukuku İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı", Afa Yayınları, İstanbul, 1998.
- KAPULU, Ahmet, "İlköğretim Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitabı (8)", Koza Yayın Dağıtım, Ankara, 1998.

KARPAT, Kemal H., "Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller", Afa Yayınları, İstanbul, 1996.

KARSLI, M. Durdu, "Yönetimsel Etkililik" A. İ. B. Ü. Yayınları , Bolu, 1998.

KAYA, Yahya K., "Eğitim Yönetimi", Set Ofset Matbaacılık, Ankara, 1993.

KERSCHENSTEİNER, Georg (Çev: H. Raşit ÖYMEN), "Vatandaşlık Terbiyesi Kavramı ve Uygulaması", Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1972.

Milli Eğitim Bakanlığı, "İlkokul Programı", Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

"Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S. K.)", Resmi Gazete, 14574; 24 Haziran 1973.

REBAUL, Olivier, (Çev: Işın Gürbüz), "Eğitim Felsefesi", İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.

ŞIŞMAN, Mehmet, "Etkili Okul Yönetimi (İlkokullarda Bir Araştırma)", Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1996.

TANILLI, Server, "Devlet ve Demokrasi", Say Yayınları, İstanbul, 1981.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Dördüncü Milli Eğitim Şurası, 22-31 Ağustos 1949, Milli Eğitim Basımevi Tıpkı Basım, İstanbul, 1991.

TÜRK, Hikmet S., "İnsan hakları", *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı 21, sh. 17, 1998.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası . 1982.

VARIŞ, Fatma, "Eğitimde Program Geliştirme", Alkım Yayınları, Ankara, 1996.

YAĞCI, Esed, "Demokrasi ve Eğitim", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt 22, Sayı 107, sh. 18, 1998.

EK A

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

Sayı : B. 30. 2. SAÜ. 0. E1.00.00. 50.625

31.05.1999

Konu:

İlgili Makama,

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi 9760Y1609 Enes IŞIKGÖZ'ün tezi ile ilgili anket çalışması yapabilmesi için gerekli iznin verilmesi hususunu bilgilerinize arz ederim.

(İmza)

Murteza OKTAR

Enstitü Sekreteri

EK B

T.C.
SAKARYA İLİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B. 08. 4. MEM. 4. 54. 00. 05. 01. 070. 10564

Konu : Anket

VALİLİK MAKAMINA
SAKARYA

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek Lisans öğrencisi Enes IŞIKGÖZ tezi ile ilgili İlimiz Merkez İlköğretim Okullarında görevli yönetici ve öğretmenlere anket çalışması yapmak istediğini Sakarya Üniversitesinin 31.05.1999 tarih ve 625 sayılı yazılarında belirtmektedirler.

Söz konusu anket çalışmasının yapılması, sorumluluğun okul idaresine ait olması şartı ile Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, tensiplerinizi arz ederim.

(İmza)

A. Murat TANER
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

02. 06. 1999

(İmza)

Özer AYDINATAY

Vali a.

Vali Yardımcısı

EK C

OKUL YÖNETİCİLERİ ETKİLİLİĞİ ANKETİ

Değerli Meslektaşım,

Bu anketle, ilköğretim okullarında demokrasi eğitiminde yöneticilerin etkililik düzeylerine ilişkin bir araştırmaya veri toplamak amacı ile hazırlanmıştır.

Sorularla ilgili görüşlerinizi belirtmek için seçeneklerden sizce uygun olanlara (X) çarpı işareti koymanız yeterli olacaktır.

Vereceğiniz cevaplar bilimsel amaçlarla değerlendirileceğinden ankete isim yazmanıza gerek yoktur. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması için anketteki bütün soruları cevaplamanız gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim. Saygılarımla

Kemalettin Sami Paşa İlköğretim Okulu
Sapanca –Sakarya

Enes IŞIKGÖZ
(Öğretmen)
Yüksek Lisans Öğrencisi

Yönetici Anketi

AÇIKLAMA

Bu bölümde okul yöneticilerinin demokrasi eğitimine ilişkin etkililiği hakkında sizin görüşlerinizi almak amaçlanmaktadır. Aşağıda siz okul yöneticilerinde gözlenebilecek bazı davranışlar verilmiştir. Verilen bu davranışları hangi sıklıkta gösterdiğinizi uygun olan seçenekten birinin yanındaki parantez içine çarpı (X) işareti koyarak belirtmeniz beklenmektedir.

	HİÇBİR ZAMAN	NADİREN	ÇOĞUNLUKLA	HER ZAMAN
1. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları sergileyebilecekleri ortam yaratmaya çalışırım.	()	()	()	()
2. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerini geliştirmeleri için gerekli olan (seminer, toplantı, vb.) çalışmalarını yaparım.	()	()	()	()
3. Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşması için çaba harcarım.	()	()	()	()
4. Demokrasi eğitimi ve öğretimi ile ilgili yeni ve farklı görüşleri ortaya atan öğretmenlere uygulama olanağı tanırım.	()	()	()	()
5. Okulda demokratik tavırları sergileyen öğrencileri, bu tavırları sürdürürebilmeleri için teşvik sağlarım.	()	()	()	()
6. Öğrencilerde demokratik tutum ve davranışları kazandırıcı yönde öğretmenlere gerekli olan afiş, levha, slayt, vb. araçları sağlarım.	()	()	()	()
7. Eğitsel kol faaliyetlerini demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendiririm.	()	()	()	()

	HIÇBİR ZAMAN	NADİREN	ÇOĞUNLUKLA	HER ZAMAN
8. Öğrencilerin demokratik becerilerini geliştirmeleri ve başarılı olmaları için okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini teşvik ederim.	☐	☐	☐	☐
9. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını geliştirmeleri için yarışma türü faaliyetlerin düzenlenmesinde önderlik ederim.	☐	☐	☐	☐
10. Demokrasi eğitimine yönelik kaynaklara (kitap, araç-gereç vb.) önem veririm.	☐	☐	☐	☐
11. Derslerde demokrasi ilkelerini yaşatıcı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması için öğretmenlere rehberlik ederim.	☐	☐	☐	☐
12. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında öğretmenlere gerekli olan eğitsel destek veririm.	☐	☐	☐	☐
13. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında öğretmenlere gerekli olan moral desteği veririm.	☐	☐	☐	☐
14. Okulda öğretmen ve öğrencileri karara katılmalarını sağlarım.	☐	☐	☐	☐
15. En büyük beklentimin okuldaki tüm öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarda yüksek başarı göstermelerinin olduğunu sık sık vurgularım.	☐	☐	☐	☐
16. Demokrasi eğitimi ve öğretimi ile ilgili mevcut veya olası sorunları tanıma ve çözüme çabası gösteririm.	☐	☐	☐	☐
17. Öğrencilerde demokrasi bilincinin yerleşmesi için düzenlenen eğitim etkinliklerine yeterli zaman ayırırım.	☐	☐	☐	☐
18. Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım.	☐	☐	☐	☐

19. Belirli gün ve haftalarda demokratik tutum ve davranışların özendirilmesi için faaliyetler düzenlenmesini sağlarım. () () () ()
20. İlköğretim okullarının demokrasi eğitimine ilişkin amaçlarının gerçekleşmesi için öğretmenlerle birlikte çalışırım. () () () ()
21. Öğrenci ve öğretmenlerle olan iletişimimde demokratik tavırları sergilerim. () () () ()
22. Okulun bütün çalışmalarını demokratik yaşayış kurallarına göre düzenlerim. () () () ()
23. Kendi okulumun öğrencilerini diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırıp ne ölçüde demokrasi bilincini kazandıklarını değerlendiririm. () () () ()

24. Bunların dışında başka görüş ve önerilerinizi aşağıya lütfen yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK C / 2

Öğretmen Anketi

AÇIKLAMA

Bu bölümde okul yöneticilerinin demokrasi eğitimine ilişkin etkililiği hakkında sizin görüşlerinizi almak amaçlanmaktadır. Aşağıda okul yöneticilerinizde gözlenebilecek bazı davranışlar verilmiştir. Verilen bu davranışları okul yöneticilerinizin hangi sıklıkta gösterdiğini uygun olan seçenekten birinin yanındaki parantez içine çarpı (X) işareti koyarak belirtmeniz beklenmektedir.

Okul yöneticilerimiz;	HIÇBİR ZAMAN	NADİREN	ÇOĞUNLUKLA	HER ZAMAN
1. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışları sergileyebilecekleri ortam yaratmaya çalışmaktadır.	()	()	()	()
2. Öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda mesleki becerilerini geliştirmeleri için gerekli olan (seminer, toplantı, vb.) çalışmaları yapmaktadır.	()	()	()	()
3. Öğrenciler arasında ilgi kümelerinin, öğrenci kulüplerinin oluşması için çaba harcamaktadır.	()	()	()	()
4. Demokrasi eğitimi ve öğretimi ile ilgili yeni ve farklı görüşleri ortaya atan öğretmenlere uygulama olanağı tanımaktadır.	()	()	()	()
5. Okulda demokratik tavırları sergileyen öğrencileri, bu tavırları sürdürebilmeleri için teşvik sağlamaktadır.	()	()	()	()
6. Öğrencilerde demokratik tutum ve davranışları kazandırıcı yönde öğretmenlere gerekli olan afiş,levha,slayt, vb. araçları sağlamaktadır.	()	()	()	()
7. Eğitsel kol faaliyetlerini demokratik ilkelere uygun planlayıp yönlendirmektedir.	()	()	()	()

	HİÇBİR ZAMAN	NADİREN	ÇOĞUNLUKLA	HER ZAMAN
8. Öğrencilerin demokratik becerilerini geliştirmeleri ve başarılı olmaları için okullar arası spor turnuvalarının düzenlenmesini teşvik etmektedir.	☐	☐	☐	☐
9. Öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını geliştirmeleri için yarışma türü faaliyetlerin düzenlenmesinde önderlik etmektedir.	☐	☐	☐	☐
10. Demokrasi eğitimine yönelik kaynaklara (kitap, araç-gereç vb.) önem vermektedir.	☐	☐	☐	☐
11. Derslerde demokrasi ilkelerini yaşatıcı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması için öğretmenlere rehberlik ederim.	☐	☐	☐	☐
12. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında öğretmenlere gerekli olan eğitsel destek vermektedir.	☐	☐	☐	☐
13. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında öğretmenlere gerekli olan moral desteği vermektedir.	☐	☐	☐	☐
14. Okulda öğretmen ve öğrencileri karara katılmalarını sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐
15. En büyük beklentisinin okuldaki tüm öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarda yüksek başarı göstermelerinin olduğunu sık sık vurgulamaktadır.	☐	☐	☐	☐
16. Demokrasi eğitimi ve öğretimi ile ilgili mevcut veya olası sorunları tanıma ve çözme çabası göstermektedir.	☐	☐	☐	☐
17. Öğrencilerde demokrasi bilincinin yerleşmesi için düzenlenen eğitim etkinliklerine yeterli zaman ayırmaktadır.	☐	☐	☐	☐
18. Belirli gün ve haftalarda demokrasi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapmaktadır.	☐	☐	☐	☐
19. Belirli gün ve haftalarda demokratik tutum ve davranışların özendirilmesi için faaliyetler düzenlenmesini sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐

20. İlköğretim okullarının demokrasi eğitimine ilişkin amaçlarının gerçekleşmesi için öğretmenlerle birlikte çalışmaktadır. () () () ()

21. Öğrenci ve öğretmenlerle olan iletişiminde demokratik tavırları sergilemektedir. () () () ()

22. Okulun bütün çalışmalarını demokratik yaşayış kurallarına göre düzenler. () () () ()

23. Kendi okulunun öğrencilerini diğer okulların öğrencileri ile karşılaştırıp ne ölçüde demokrasi bilincini kazandıklarını değerlendirmektedir. () () () ()

24. Bunların dışında başka görüş ve önerilerinizi aşağıya lütfen yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Şanlıurfa' nın Siverek İlçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa' da tamamladı.

1992 yılında öğrenimine başladığı Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden 1996 yılında mezun oldu.

Aynı yıl Van Bahçesaray Atatürk İlköğretim Okulunda sınıf öğretmeni olarak göreve başladı.

Halen Sakarya Sapanca Kemalettin Sami Paşa İlköğretim Okulunda görev yapmaktadır.

